

Міністерство освіти і науки України

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Навчально-науковий інститут філології

Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ РОМЕНА ГАРІ
«ЖИТТЯ ПОПЕРЕДУ» ТА СПОСОБИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В
УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми –

*«Переклад з французької
та з англійської мов»*

спеціальність — *035 філологія*

Марії Вікторівни БОЙЧЕНКО

Науковий керівник:

д.філол.н., проф. Руслана САВЧУК

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

*кафедри теорії та практики перекладу романських мов
імені Миколи Зерова*

протокол №__ від «__»_____20__ року

завідувач кафедри _____()

д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ

2025

ЗМІСТ

ВСТУП	7
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ	10
1.1. Лексико-стилістичні особливості художнього тексту	10
1.2. Проблеми перекладу лексичних і стилістичних засобів виразності художнього тексту	16
1.3. Підходи до перекладу лексичних і стилістичних засобів виразності.....	19
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2	25
ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ РОМЕНА ГАРІ «ЖИТТЯ ПОПЕРЕДУ»	25
2.1. Ромен Гарі та рецепція його роману «Життя попереду»	25
2.2. Лексичні засоби увиразнення персонажного мовлення в романі Ромена Гарі «Життя попереду»	26
2.3. Стилiстичні засоби виразності та їх роль у романі Ромена Гарі «Життя попереду»	30
Висновки до другого розділу	35
РОЗДІЛ 3	36
СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОМАНУ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ	36
3.1. Особливості відтворення лексичних засобів виразності в українському перекладі роману «Життя попереду».....	36
3.2. Особливості відтворення стилістичних засобів виразності в українському перекладі роману «Життя попереду».....	41
3.3. Особливості передачі мовлення персонажів в українському перекладі роману «Життя попереду».....	44
Висновки до третього розділу.....	49
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	57
RÉSUMÉ	58

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячено аналізу лексико-стилістичних особливостей роману Ромена Гарі «Життя попереду» та способів їх відтворення в українському перекладі. Актуальність роботи зумовлена зростанням значення художнього перекладу як інструменту міжкультурного діалогу та необхідністю збереження авторського стилю при адаптації літературного твору. Роман Ромена Гарі, написаний від імені юного героя з використанням просторіччя, діалектизмів та емоційно насиченої лексики, становить особливий виклик для перекладача, що й власне обумовлює науковий інтерес до цієї проблематики.

Об'єктом дослідження виступає індивідуально-авторський стиль Ромена Гарі, який проявляється у лексико-стилістичних засобах роману, а предметом – специфіка передачі подібних засобів в українському перекладі М. Марченко.

Метою роботи є виявлення ключових лексико-стилістичних особливостей оригіналу, аналіз прийомів їх перекладу та оцінка адекватності передачі художнього ефекту. Для досягнення мети було поставлено завдання систематизувати теоретичні підходи до аналізу художнього стилю та перекладу; виокремити лексико-стилістичні засоби в оригіналі; дослідити прийоми їх відтворення українською мовою та визначити ступінь збереження емоційно-образного компоненту.

Результати дослідження дозволили нам дійти висновку про те, що індивідуально-авторський стиль Ромена Гарі ґрунтується на поєднанні соціального реалізму з експресивною суб'єктивною мовою, що вимагає від перекладача гнучкості у виборі лексичних еквівалентів. Український переклад частково компенсує втрати, пов'язані з відсутністю прямого відповідника французької лексичної одиниці, за рахунок використання розмовної лексики та синтаксичних спрощень. Найефективнішими способами виявилися контекстуальна заміна та компенсація.

Наукова новизна роботи полягає у спробі системно проаналізувати лексико-стилістичні особливості ідіостилю Ромена Гарі в романі «Життя

попереду» та способи їх перекладу українською мовою. Визначено ключові риси стилю письменника, схарактеризовано перекладацькі прийоми та виявлено зміни, що впливають на сприйняття твору в українському перекладі.

Практична цінність дослідження полягає в можливості використання його висновків у викладанні навчальних дисциплін з перекладознавства, стилістики та літературного аналізу.

Структура роботи включає вступ, три розділи (теоретичний, аналіз оригіналу, аналіз перекладу), висновки та список літератури.

У кваліфікаційній роботі ми використовували такі методи дослідження, як метод лінгвістичного аналізу, інтерпретативний аналіз і метод компаративного аналізу. Метод лінгвістичного аналізу застосовувався для виявлення й класифікації лексико-стилістичних засобів у художньому тексті. Інтерпретативний аналіз допоміг розкрити їхнє смислове й емоційне навантаження, а метод компаративного аналізу використовувався для зіставлення оригінального тексту з перекладом з метою визначення відповідності лексико-стилістичних елементів.

Ключові слова: художній переклад, лексико-стилістичні особливості, Ромен Гарі, український переклад, перекладні прийоми, компенсація.

ABSTRACT

The study is devoted to the analysis of lexical and stylistic features of Romain Gary's novel «The Life Before Us» and the ways of their reproduction in Ukrainian translation. The relevance of the work is caused by the growing importance of literary translation as an instrument of intercultural dialogue and the need to preserve the author's style when adapting a literary work. Romain Gary's novel, written on behalf of a young protagonist using colloquialisms, dialectisms and emotionally colored vocabulary, poses a special challenge for the translator, which in fact determines the scientific interest in this issue.

The object of the study is the individual authorial style of Romain Gary, which is manifested in the lexical and stylistic means of the novel, and the subject is the specificity of the transmission of such means in the Ukrainian translation by M. Marchenko.

The aim of the study is to identify the key lexical and stylistic features of the original, analyse the methods of their translation and assess the adequacy of the artistic effect. In order to achieve this goal, the article aims to systematise theoretical approaches to the analysis of artistic style and translation; to identify lexical and stylistic means in the original; to study the methods of their reproduction in Ukrainian and to determine the degree of preservation of the emotional and figurative component.

The results of the study allowed us to conclude that Romain Gary's individual authorial style is based on a combination of social realism and expressive subjective language, which requires the translator to be flexible in choosing lexical equivalents. The Ukrainian translation partially compensates for the losses caused by the lack of a direct equivalent of a French lexical item by using colloquial vocabulary and syntactic simplifications. Contextual substitution and compensation proved to be the most effective methods.

The scientific novelty of the work lies in the attempt to systematically analyse the lexical and stylistic features of Romain Gary's idiom in the novel *Life Ahead* and the ways of their translation into Ukrainian. The key features of the writer's style are

identified, translation techniques are characterised, and changes affecting the perception of the work in Ukrainian translation are revealed.

The practical value of the study lies in the possibility of using its findings in teaching translation studies, stylistics and literary analysis.

In the thesis, we used such research methods as linguistic analysis, interpretive analysis and comparative analysis. The method of linguistic analysis was used to identify and classify lexical and stylistic means in a literary text. Interpretive analysis helped to reveal their semantic and emotional load, and the method of comparative analysis was used to compare the original text with the translation in order to determine the correspondence of lexical and stylistic elements.

The structure of the work includes an introduction, three chapters, conclusions and a list of references.

Keywords: literary translation, lexical and stylistic features, Romain Gary, Ukrainian translation, translation techniques, compensation.

ВСТУП

Вивчення лексико-стилістичних особливостей художніх текстів і шляхів їх відтворення цільовою мовою є надзвичайно актуальним у сучасній лінгвістиці та перекладознавстві. Переклад художнього тексту вимагає не лише передачі інформації, але й збереження естетичного, емоційного та стилістичного ефекту оригіналу. Власне, робота “з” художнім текстом і “над” художнім текстом постає особливо важливою, зважаючи на все більшу потребу у культурному обміні та збагаченні національної літератури за рахунок якісних перекладів іноземних творів.

Актуальність дослідження зумовлена підвищенням значущості та вимог до якості перекладу художньої літератури, яка є своєрідним засобом обміну та поширення інформації, у тому числі й культурно зумовленої. Література виконує також незамінну функцію, беручи участь у соціалізації особистості, введенні її в актуальну для суспільства систему моральних та естетичних цінностей, моделей поведінки.

Роман відомого французького письменника Ромена Гарі «Життя попереду» (фр. *La Vie devant soi*) – це один із найвизначніших творів французької літератури ХХ століття, який вражає своєю глибиною, емоційністю та унікальним стилем. Твір, написаний від імені юного хлопчика Момо, який живе в нетрях Парижа, привертає увагу дослідників, оскільки поєднує в собі соціальну драму, філософські роздуми та тонкий гумор [Гарі 2018, с. 4]. Індивідуально-авторська манера письма, що включає використання просторіччя, діалектизмів, емоційно забарвленої лексики та стилістичних зв'язків, робить роман неперевершеним зразком художньої мови. Такі особливості авторського ідіостилу постають справжнім викликом для перекладачів, адже вони потребують не лише лінгвістичної точності, але й збереження емоційного та художнього ефекту оригіналу.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра є індивідуально-авторська манера французького письменника Ромена Гарі, що виявляється

зокрема у лексико-стилістичних особливостях його роману “Життя попереду”, та його українському перекладі.

Предмет дослідження складають лексико-стилістичні засоби та їх функціонування в оригінальному тексті роману Ромена Гарі «Життя попереду», а також способи їх передачі в українському перекладі.

Мета дослідження – виявити та проаналізувати лексико-стилістичні особливості роману Ромена Гарі «Життя попереду», а також дослідити способи їх відтворення в українському перекладі, оцінивши адекватність передачі індивідуально-авторського стилю та емоційно-образної складової твору.

Поставлена **мета** робить необхідним вирішення наступних **завдань**:

- окреслити теоретичні засади вивчення лексико-стилістичних особливостей художнього тексту;
- виокремити проблеми, пов’язані з відтворенням цільовою мовою лексико-стилістичних особливостей художнього тексту;
- систематизувати існуючі підходи до перекладу лексико-стилістичних засобів виразності художньої літератури;
- виокремити та проаналізувати основні лексико-стилістичні засоби в романі Ромена Гарі «Життя попереду»;
- визначити та схарактеризувати способи відтворення лексико-стилістичних особливостей роману Ромена Гарі «Життя попереду» в українському перекладі.

Матеріалом дослідження є роман Ромена Гарі «Життя попереду» та його переклад з французької мови, виконаний М. Марченко.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у кваліфікаційній роботі бакалавра вперше систематизовано та схарактеризовано основні лексико-стилістичні особливості авторського ідіостилу Ромена Гарі у романі “Життя попереду” та визначено й проаналізовано способи їх відтворення в українському перекладі. Зокрема:

1. Визначено такі унікальні риси індивідуально-авторського стилю Ромена Гарі, як використання емоційно забарвленої лексики, просторіччя та інших

стилістичних засобів, що створюють особливу, глибоко емоційну атмосферу, що поєднує в собі елементи меланхолії, гурому, людяності та вразливості;

2. Схарактеризовано прийоми, до яких вдавався передач для відтворення цих особливостей українською мовою, з урахуванням французької та української лінгвокультур;

3. З'ясовано втрати та додавання в процесі перекладу, що впливають на сприйняття роману “Життя попереду” українським читачем.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що його результати можуть використовуватися під час читання теоретичних курсів із загального мовознавства, лексикології та стилістики французької мови; при проведенні практичних занять з української та французької мов; у перекладацькій практиці. Додатково результати, положення та висновки роботи можуть знайти застосування у викладанні теорії та практики перекладу, використовуватись у курсах лекцій з мовознавства та зарубіжної літератури; при укладанні навчальних посібників для студентів перекладацьких факультетів та факультетів іноземних мов.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі ми використовували такі методи дослідження, як метод лінгвістичного аналізу, інтерпретативний аналіз і метод компаративного аналізу. Метод лінгвістичного аналізу застосовувався для виявлення й класифікації лексичних і стилістичних засобів виразності у художньому тексті. Інтерпретативний аналіз допоміг розкрити їхнє смислове й емоційне навантаження, а метод компаративного аналізу використовувався для зіставлення оригінального тексту з перекладом з метою визначення відповідності лексико-стилістичних елементів.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, вступу, висновків, списку використаної літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Лексико-стилістичні особливості художнього тексту

Художній текст – це складна модель, що відображає не лише події та явища, а й авторське ставлення до них; це повідомлення, закодоване мовою, яке має здатність до багатоаспектного сприйняття та інтерпретації. У художньому тексті поєднуються кілька рівнів інформації: інтелектуальний (концептуальний зміст, ідеї, авторські роздуми), емоційний (почуття, настрої, що передаються через текст) та естетичний (стиль, художні засоби, образність тощо).

Передача цих рівнів інформації читачеві відбувається через *систему мовних засобів*, які працюють на всіх рівнях мовної структури – фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному та стилістичному. Саме через взаємодію перелічених елементів створюється певний емоційний і смисловий вплив на реципієнта, що є основою мистецтва слова [Потреба 2018].

Термін «стилістика декодування» було запропоновано французьким лінгвістом М. Шансу [Chansou 2014]. На його думку, художній текст є *зашифрованим повідомленням, де через мовні засоби передаються події, ідеї, емоції та авторське ставлення до зображуваного* [Chansou 2014, с. 116]. Читач інтерпретує зміст тексту, спираючись на власні знання мовних, соціальних та культурних кодів, що допомагає йому зрозуміти повідомлення автора. Оскільки художній текст створений для взаємодії з читачем, його інтерпретація завжди суб'єктивна. Різні люди можуть сприймати один і той самий твір по-різному, знаходячи в ньому різні сенси та підтексти, отримуючи різні емоції. Це зумовлено особливостями сприйняття, культурним контекстом та індивідуальним досвідом читача.

Особливу роль у художньому тексті відіграють *стилістичні засоби*, які виконують не лише естетичну, а й експресивну функцію. Автори використовують метафори, епітети, гіперболи, синтаксичні повтори, інверсію,

що допомагає загострити увагу читача на ключових моментах тексту, передати глибину почуттів і думок. Для стилістики декодування необхідним є критичне вивчення мови письменника, зокрема способу, яким він передає повідомлення читачеві за допомогою графічних, морфологічних, лексичних і синтаксичних мовних засобів. Більше того, письменник активно акцентує увагу читача на змістовно важливих моментах за допомогою стилістичних прийомів.

На думку І. Панченко, поняття *стилістичного прийому* є одним із найбільш широко використовуваних у стилістиці, адже воно охоплює механізми створення експресивності в мовленні [Панченко 2022]. Дослідниця визначає *стилістичний прийом* як *лінгвістичну модель, що дозволяє формувати експресивні мовні одиниці, які можуть наповнюватися будь-яким змістом залежно від комунікативної ситуації та контексту* [Панченко 2022]. Це означає, що стилістичні прийоми не є статичними – їх застосування залежить від задуму автора, функціонального стилю тексту, жанру та навіть читацької аудиторії.

Стилістичні прийоми є невіддільним засобом художньої виразності, оскільки вони допомагають створювати певний настрій, передавати емоційний стан персонажів або підсилити вплив тексту на читача [Гуменюк 2020, с. 8]. До таких прийомів належать *метафори, порівняння, епітети, гіперболи, іронія, алегорії, повтори* та інші засоби, що забезпечують художню виразність тексту.

Часто стилістичні прийоми дозволяють привернути увагу читача до певних деталей або підсилити виразність висловлювання [Божко 2020]. Ми переконані, що саме тому вони використовуються не лише в художніх творах, а й у публіцистиці, рекламі, політичному дискурсі, де важливо створити яскравий та запам'ятовуваний текст.

Основною стилістичною опозицією, що визначає особливості стилістичних прийомів, є протиставлення традиційного та ситуативного значення [Панченко 2022]. Це означає, що слова та вислови можуть змінювати своє значення в залежності від контексту. Наприклад, як стверджує дослідниця І. Панченко, у фразі «серце крається» традиційне значення слова «крається»

змінюється на метафоричне, яке передає душевний біль. Подібні трансформації є основою стилістичних прийомів і відіграють ключову роль у створенні художнього тексту.

Таким чином, можемо констатувати, що у художньому тексті значної ролі відіграють *лексико-стилістичні прийоми*, оскільки саме вони забезпечують багатство мовної виразності, допомагають автору передавати глибокі смисли та створювати емоційний вплив на читача. Завдяки таким прийомам текст набуває художньої образності, що сприяє більш виразному сприйняттю описаних подій, характерів персонажів та загального настрою твору [Панченко 2022].

Одним із механізмів створення художньої образності є *алегоричне зображення*, що виникає внаслідок зближення одного предмета або явища з іншим. Це відбувається через зміну основного значення слова та перенесення його на інший об'єкт або ситуацію, що дозволяє надати новий, глибший сенс [Алексєєв 2020]. Такі стилістичні прийоми, як *метафора*, *метонімія*, *синекдоха*, *епітет* і *порівняння*, є найпоширенішими засобами створення символічного значення, яке виходить за межі буквального розуміння слів.

Авторка І. Смуцинська зазначає, що обсяг ідей, які ми хочемо передати, значно перевищує кількість наявних слів [Смуцинська 2015, с. 49]. Через це мова змушена розвиватися, пристосовуватися, і з часом звичні слова починають вживатися в переносному значенні. Це дозволяє ефективніше та гнучкіше передавати нові смисли, не створюючи щоразу нових лексем. Отже на думку І. Смуцинської, такий процес є природним механізмом розвитку мови, що збагачує її за допомогою тропів і стилістичних засобів [Смуцинська 2015, с. 49].

Лексикичні та стилістичні засоби виразності є основними способами творення авторського стилю та індивідуальності, змістовної наповненості та концептуальної глибини. Вони формуються різними тропами, використання яких дозволяє посилити виразність тексту, роблячи його яскравішим і незабутнім для читача. Тим самим, письменник може створити унікальний

стиль та захоплюючий сюжет, який зацікавить аудиторію та залишить слід у їхній пам'яті.

Лексичні засоби виразності включають різні способи передачі особливостей мови та емоційного відтінку висловлювання. Одним із таких методів є *фразеологізми* – стійкі висловлювання, які можуть мати особливе значення лише у певному контексті [Гумовська 2023, с. 70]. Сюди відносяться прислів'я, приказки, афоризми та крилаті фрази, які сформувалися протягом багатьох років і стали суттєвою частиною мовної спадщини. Крім того, в сучасну мову були введені нові ідіоми, які, незважаючи на свою відносну новизну, вже широко поширені та зрозумілі великому числу людей. Вони є потужним інструментом для емоційного і точного спілкування.

Більше того, *лексичні засоби виразності* включають: синоніми – слова, що належать до однієї частини мови, однакові або близькі за своїм лексичним значенням; контекстуальні синоніми – слова, які є синонімами лише у цьому тексті [Гунчик 2017, с.73].

Також важливим видом лексичних засобів є *просторіччя* – слова і вирази, що належать до розмовної мови, неформального стилю спілкування [Гумовська 2023, с. 97]. Просторіччя часто відображає регіональні, соціальні або професійні особливості мовлення. Хоча просторіччя є менш нормативним і не рекомендується для офіційних стилів, воно широко використовується в художній літературі для створення більш природного, людського звучання.

На увагу дослідників заслуговують і *синтаксичні засоби виразності*, серед яких найбільш поширеними є:

- синтаксичний паралелізм є повторенням синтаксичної структури в двох і більше реченнях;
- антитеза – протиставлення та інверсія – зміна прямого порядку слів чи словосполучень;
- парцеляція надає мовленню інтонаційну експресію шляхом її уривчастого вимовлення;
- гіпербола – це перебільшення;

- градація – фігура мови, яка у такому розташуванні частин висловлювання, які стосуються одному предмету, кожна наступна частина виявляється більш насиченою, виразнішою і вражаючою, ніж попередня;

- полісиндетон та асиндетон [Алексєєв 2010, с.174].

Часто вживаним стилістичним засобом є *епітет*. Епітет – це визначення при слові, що виражає авторське сприйняття, який завжди має емоційний відтінок і характеризує об'єкт певним артистичним чином, розкриваючи його особливості [Божко 2020]. В основі епітету закладено приховане порівняння. Епітет допомагає слову набути яскравості, барвистості, насиченості, будучи спрямованими на посилення виразності образів. Також епітет створює контрастні за змістом поєднання слів, передаючи авторське ставлення до явища, що зображується.

Не менш важливим і найчастіше вживаним стилістичним засобом виразності є *порівняння*. Порівняння є засобом уподібнення одного об'єкта іншому за якоюсь ознакою з метою встановлення подібності або відмінності між ними. Підсилюючи виразність та образність явища, воно підкреслює суттєві ознаки предмета та передає авторське ставлення та емоції [Коломієць 2015, с. 118]. Коли йдеться про стилістичні прийоми, під лексичними засобами виразності зазвичай розуміється використання слів у переносному значенні.

На думку багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема Ж. П. Віне, Ж. Дарбельне, І. Панченко, потужним механізмом впливу є *метафора*. Вона не лише слугує засобом художньої виразності, а й формує певний емоційний фон сприйняття інформації, що робить. Метафора – це «ставлення предметно-логічного значення і значення контекстуального, засноване на схожості ознак двох понять». Іншими словами, це спосіб опису одного явища або предмета через його асоціацію з іншим, подібним за певними характеристиками [Панченко 2022, с.7].

Слідом за науковцем М. Гарві, визначаємо функції метафори таким чином:

1. Когнітивна – сприяє розширенню розуміння через аналогії.

2. Емоційна – викликає певні почуття у реципієнта.
3. Переконаюча – використовується для впливу на думки та поведінку аудиторії [Harvey 2000].

Іншим поширеним стилістичним засобом є *метонімія* – це стилістичний прийом, який полягає в заміні одного слова іншим на основі логічного, аналогічного зв'язку [Божко 2020, с. 19]. На відміну від метафори, яка ґрунтується на схожості, метонімія використовує реальні зв'язки між об'єктами або явищами. Цей прийом дозволяє автору створити більш яскраві, компактні та виразні образи, що сприяє емоційному впливу на читача. Метонімія широко використовується в художній літературі, публіцистиці та повсякденному мовленні. Вона додає тексту динаміки, стислості та виразності, а також допомагає автору передати певні асоціації чи емоції.

У художніх творах часто зустрічається *іронія* – використання слів із протилежним чи саркастичним значенням у контексті, що має на увазі розуміння реального значення.

Зауважимо, що з позитивного боку в плані впливу на аудиторію зарекомендував себе прийом *каламбуру* — стилістична фігура, гра слів, заснована на омофонії, синонімії або полісемії. Як правило, каламбур має гумористичний характер і заснований на контрасті між смислового значення слів.

Отже, лексичні та стилістичні засоби виразності, вжиті в художньому тексті, відіграють ключову роль у створенні його художньої цінності та емоційного впливу на читача. Використання різноманітних засобів художньої виразності, таких як *метафори*, *епітети*, *порівняння* та інші *стилістичні прийоми*, дозволяє автору не лише передати ідеї та образи, але й створити унікальну атмосферу тексту. Лексичний вибір допомагає розкрити характери персонажів, підкреслити тему твору та передати його настрої. Таким чином, *лексико-стилістичні особливості* творення художнього тексту є важливим інструментом у руках автора, який робить текст живою, образною та естетично завершеною структурою.

1.2. Проблеми перекладу лексичних і стилістичних засобів виразності художнього тексту

Під час перекладу художнього твору перекладач стикається з низкою проблем. При перекладі художньої літератури виникає певна складність у використанні таких засобів вираження, як *метафори*, *епітети* та *порівняння*. Щоб зберегти естетичний ефект вихідного тексту та задум автора, перекладачеві часто доводиться ретельно шукати відповідники у мові перекладу, а іноді вдаватися до техніки упущення.

Саме тому дослідники все більше апелюють до *культурної адаптації* [Бегма 2016, с.9], оскільки її використання при перекладі дозволяє зробити твір більш зрозумілим та грамотним представнику іншої культури.

Переклад – складний, багатоаспектний, творчий процес. Це унікальний спосіб мовного посередництва між двома мовними системами, що становлять дві абсолютно різні картини світу. У сфері перекладу художньої літератури роль перекладача не тільки в тому, щоб забезпечити успішність цієї комунікації, але й в тому, щоб передати всю своєрідність художнього твору [Мамрак 2009].

Значущість розуміння іноземного (вихідного) тексту у перекладі величезна. Упродовж тривалого часу науковці, перекладачі-практики та теоретики намагаються знайти відповідь на питання про те, чи існує думка без мови. Можна сказати, що в процесі перекладу існує етап, в якому повідомлення переходить з вербально-лінгвістичного рівня на логіко-пізнавальний рівень. Цей етап характеризується психоемоційною напругою перекладача, що виникає під час прагнення передати зміст оригіналу найбільш точно та відповідно до цільової мови. Він повинен забути про знаки вихідної мови, зберегти лише сенс повідомлення, щоб надати новий імпульс цільової мови.

Автор О. Кальниченко відносить *художній переклад* до особливого жанру літератури, що володіє своїми власними структурними, змістовними та емоційно-оцінними властивостями. Дослідник також наголошує на необхідності розмежування понять «художній переклад» і «переклад художньої

літератури», стверджуючи, що в першому терміні слово «художній» визначає характер перекладу, а в другому текстів, що перекладаються [Кальниченко 2017].

Чимало дослідників, зокрема А. Давиденко, В. Карабан, І. Корунець, В. Муратова, виділяють *художній переклад* поряд зі спеціальним як один із двох основних видів перекладу. Розглянемо причини такого розмежування, що дасть змогу сформулювати визначення *художнього перекладу*, на яке ми будемо спиратися у ході виконання цього дослідження.

У роботах В. Карабан, присвячених питанням позиціонування *художнього перекладу* як специфічного виду, служить естетична спрямованість тексту оригіналу, оскільки, на думку автора, домінантною функцією художнього тексту є художньоестетична чи поетична комунікативна функція, а не інформативна, характерна для інших видів [Карабан 2001].

Загалом, проблема перекладності є однією з центральних у теорії перекладу і протягом історії мала різні трактування залежно від наукових концепцій та підходів до розуміння сутності перекладацької діяльності. Дослідники по-різному оцінювали можливість точного відтворення змісту, стилю, експресивності та інших характеристик тексту оригіналу засобами іншої мови.

Зокрема, у *художньому перекладі* широко визнається теза про неможливість досягнення повної відповідності між текстом перекладу та оригіналом [Кириленко 2003, с. 26]. Це пояснюється тим, що художній текст не лише передає інформацію, а й створює певну естетичну, емоційну та культурну атмосферу, яка нерозривно пов'язана з мовними особливостями оригіналу. Перекладач змушений здійснювати вибір між передачею буквального змісту, стилістичних особливостей, ритмічних і звукових характеристик або ж прагнути до створення аналогічного емоційного впливу, адаптуючи текст до норм і традицій цільової мови.

Представники комунікативного підходу розвивають цю думку, наголошуючи на природі комунікації [Ньюмарк 1988, с.12]. Вони стверджують,

що навіть у межах однієї мовної системи один і той самий текст може сприйматися по-різному залежно від індивідуальних особливостей читача, його культурного та соціального досвіду. Якщо ж повідомлення переноситься в іншу мовну реальність, неминуче відбуваються певні зміни у сприйнятті, адже кожна мова має власну систему конотацій, асоціацій та комунікативних норм [Давиденко 2013, с. 86].

Труднощі *художнього перекладу* також пов'язані з тим, що різні мови мають власні образні засоби, сталі вирази, фразеологізми та символіку, які можуть не мати еквівалентів у мові перекладу. У таких випадках перекладач змушений або шукати найближчий відповідник, або застосовувати адаптацію, що іноді призводить до певних смислових трансформацій. Наприклад, метафори, засновані на специфічних культурних реаліях, можуть бути незрозумілими носіям іншої мови без додаткового пояснення або заміни на більш звичний для цільової аудиторії вираз [Чередниченко 2005].

Передача відхилень від літературної норми, тобто просторіччя, сленгу, табуйованої лексики також є проблемою *художнього перекладу*. Згадані вище відхилення в тексті виконують одну з наступних функцій – є основним мовним засобом тексту у промові автора чи персонажів; складають мовну характеристику персонажа.

А. Волков зауважує, що головним, а в багатьох випадках і єдиним критерієм еквівалентності при перекладі табуйованої лексики є прагматика. У такому разі завданням перекладача є збереження тієї ж функції слова, що і в оригіналі і домогтися того, щоб читач перекладу сприйняв його так само, як читач оригіналу [Волков 2001].

Одним із способів перекладу стилістично знижених мовних висловів у художній літературі є їх передача за допомогою *нейтральних компонентів* та подальше використання прийому *компенсації*. Такий прийом широко використовується в практиці перекладу, оскільки дозволяє передати елементи тексту, що не мають еквівалентів у мові перекладу, і при цьому уникнути втрати стилістичного ефекту.

Л. Федорова зауважує, що прийом *компенсації* полягає в тому, що якщо втрата будь-якого стилістичного чи смислового елемента неминуча, то він може бути заповнений в іншому місці тексту, в іншому слові – там, де в оригіналі він відсутній [Федорова 2000].

Отже, підводячи підсумки, варто вказати на те, що індивідуальність стилю автора виявляється у тому, як він передає типові риси літературного напрямку, як дотримується літературної норми мови та якими є індивідуальні ознаки його творчості. Для того, щоб виявити індивідуальні риси та їх частотність, необхідно виконати повний стилістичний аналіз тексту оригіналу.

Перш ніж розпочинати свій переклад, перекладачеві слід віднайти подібні риси авторського стилю в мові перекладу [Андрієнко 2014, с.15]. Найсильніше *художній текст* вирізняє широке використання тропів і риторичних фігур. Однак, не завжди вдається передати стилістичні прийоми тієї ж фігурою мови, що у вихідному тексті. Перекладач не повинен намагатися будь-якими способами зберегти сам прийом, але обов'язково повинен відтворити його функцію в контексті [Андрієнко 2014, с.15].

У сучасній теорії художнього перекладу існують різні способи передачі лексичних та стилістичних засобів виразності. Перекладач може відтворити стилістичний прийом у вихідному тексті тим самим стилістичним прийомом, замінивши словесний склад або образ. У перекладі можлива заміна стилістичного прийому, наприклад, епітет можна перекласти порівнянням. Саме ці можливості відтворення засобів виразності ми розглядаємо в наступному підпункті.

1.3. Підходи до перекладу лексичних і стилістичних засобів виразності

Перед тим як перейти до аналізу загальних принципів перекладу художніх текстів, важливо спочатку розглянути поняття «переклад» і «перекладацькі трансформації».

У сучасній лінгвістиці існує кілька визначень терміна «переклад». Дослідник А. Давиденко пропонує найбільш вичерпне визначення поняття перекладу. Відповідно до цього визначення, переклад – це *взаємоспрямований і двоетапний процес міжмовної та міжкультурної комунікації*, який забезпечує створення вторинного тексту на основі проаналізованого оригінального тексту [Давиденко 2013].

Слід зауважити, що важливою характеристикою цього процесу є прагнення передати комунікативний ефект оригіналу, хоча останній частково модифікується через відмінності між мовами, культурами та конкретністю [Давиденко 2013].

Загалом, у теорії перекладу виділяють сім основних способів перекладу [Vinay, Darbelnet 1958, с. 55]. При цьому, ці способи перекладу можуть застосовуватися як окремо, так і комплексно:

1. *Запозичення* є найпростішим способом перекладу, який дозволяє заповнити лакуни екстралінгвістичного характеру.

2. *Калькування* – різновид запозичення, яке полягає в запозиченні з іноземної мови якоїсь синтагми з буквального перекладом її елементів.

3. *Дослівний переклад* – це такий спосіб перекладу, при якому відбувається перехід від одиниць вихідної мови до одиниць мови перекладу при дотриманні обов'язкових норм мови перекладу.

4. *Транспозиція* полягає в заміні однієї частини мови іншою частиною мови, при цьому зміст повідомлення залишається незмінним;

5. *Модуляція* – це варіативний переклад повідомлення, за рахунок зміни кута або точки зору;

6. *Еквіваленція* полягає в пошуку рівнозначного відповідника, який забезпечить адекватний переклад тексту та відтворить зміст та форму оригіналу.

7. *Адаптація* – різновид еквівалентності; це вид перекладу використовується в разі, коли ситуація, що описується мовою оригіналу, не існує в мові перекладу і повинна бути передана за посередництвом іншої ситуації [Vinay, Darbelnet 1958, с. 55].

Процес перекладу художніх текстів складається з трьох етапів:

- *перший етап* – виявлення характерних особливостей мови оригінального тексту;
- *другий етап* – визначення ступеня впливу повідомлення на отримувача;
- *третій етап* – усунення мовного і культурно-етнічного бар'єру між відправником і отримувачем [Лисенко 2017].

Процес перекладу повинен ґрунтуватися на знанні перекладачем особливостей національної психології, відмінностей в культурно-історичних традиціях, реалій вихідної і мови перекладу. Дослівний переклад художнього тексту є неприпустимим в зв'язку з тим, що в цьому випадку може бути втрачено сенс повідомлення або сила впливу [Білоус 2013, с. 129].

На основі всього вищесказаного, можемо сформулювати основні *принципи перекладу художніх текстів*:

1. Переклад – це не просто подолання мовних перешкод чи лінгвістичних прірв, де семантичні структури двох мов розходяться. Це також мистецтво вловити тонкощі вживання слів, їхні відтінки в процесі комунікації. Перекладач повинен володіти навичками соціолінгвістичної адаптації, щоб текст заговорив новою мовою, не втрачаючи сенсу оригіналу.

2. Щоб досягти вірності перекладу, іноді доводиться адаптувати не лише зміст, а й форму тексту. Така необхідність виникає через специфіку двох мов, які потребують гармонійного перекладу.

3. Перекладач художнього тексту повинен відчувати соціокультурний та психологічний контекст читача; це наче міст між світами автора та сприймаючого. Тільки так є змога досягти того, щоб переклад став не просто текстом, а справжнім відображенням оригіналу [Матузкова 2020, с. 28].

Виходячи з перерахованих вище принципів, можна зробити висновок про те, що *переклад художнього тексту* – це творча робота, оскільки художній текст вирізняється формою, мовними засобами, а також яскраво вираженою комунікативною спрямованістю.

Отже, неможливо якісно перекласти художній текст, не враховуючи таких чинників, як аудиторія, культурний контекст і ряд інших.

Наприклад, О. Чередниченко вперше дав наукову розробку реалій, розглянув особливості та способи перекладу мовних одиниць, що представляють труднощі для перекладача: фразеологічні одиниці, власні імена, звернення, звуконаслідування та вигуки, просторіччя, діалект, жаргон, аргі, ламану мову, термін, скорочення та позамовні елементи [Чередниченко 1995].

Ця проблема перекладу культурно маркованих одиниць має глобальний характер і активно вивчалася як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Так, Д. Катан, М. Харві, П. Ньюмарк, С. Флорін та інші запропонували власні класифікації та таксономії методів перекладу.

Науковець М. Гарві, у своїй праці «A beginner's course in legal translation: the case of culture-bound terms», виокремив чотири основних методи:

- По-перше, *функціональна еквівалентність* (Functional equivalence): пошук терміна або виразу, який працює відповідним чином цільовою мовою;
- По-друге, *формальна еквівалентність* (Formal equivalence): буквальный переклад;
- По-третє, *транскрипція або запозичення* (Transcription or borrowing): слово вихідної мови залишається цільовою мовою;
- По-четверте, *описовий чи самоочевидний переклад* (Descriptive or self-explanatory translation): тобто опис, пояснення [Harvey 2000].

При передачі всіх засобів виразності французькою мовою потрібно знайти рішення, яке збереже емоційне забарвлення, авторське ставлення та яскравий образ, створені письменником. Також необхідне внутрішнє почуття мови, що допомагає створити образ, близький до авторського та передає емоції, почуття та художньо-образний задум. Крім того, у вихідному тексті зустрічаються мовні особливості, що використовуються персонажами в тексті, що становлять труднощі в розумінні представників іншої національності.

Таким чином, *художній переклад* – це особливий вид перекладу, який функціонує в художній літературі та характеризується творчою спрямованістю діяльності, основною функцією якого є збереження естетичного впливу на текст. Функція передачі естетичної інформації тексту реалізується за допомогою

використання стилістичних засобів, або прийомів, що слугують лінгвістичною моделлю для формування експресивних мовних одиниць, зміст яких залежить від цілей повідомлення та контексту. Використання перекладацьких трансформацій необхідно для адекватної передачі образної інформації художнього твору та досягнення прагматичного завдання перекладу.

У процесі відтворення лексисних і стилістичних засобів художньої виразності важливим є урахування мовних і культурних особливостей цільової аудиторії. Це дає змогу зберегти емоційний та естетичний вплив тексту у перекладі. Часто перекладачі використовують комбінований підхід, що поєднує елементи дослівності з контекстуальними адаптаціями. Такий підхід дозволяє не лише точно передати зміст, а й відтворити стилістичну структуру оригіналу. Вибір конкретної стратегії перекладу залежить від жанрової специфіки, стилістичних особливостей тексту та комунікативної мети перекладу.

Висновки до першого розділу

Лексико-стилістичні особливості художнього тексту полягають у використанні автором різноманітних мовних засобів для створення *образності*, *емоційності* та *експресивності*. Це досягається через добір лексики: поєднання літературних, розмовних та діалектних елементів, що збагачує текст і робить його більш виразним. Важливу роль у цьому відіграє також застосування таких стилістичних фігур і тропів, як метафори, епітети, порівняння, алегорії, що дозволяють глибше розкрити внутрішній світ персонажів та атмосферу твору. Індивідуально-авторський стиль письменника відображає суб'єктивне бачення дійсності, передаючи його особисті почуття, емоції та думки, що надає тексту унікальності та неповторності.

Проблеми перекладу лексико-стилістичних особливостей художнього тексту пов'язані зі складністю передачі художньої виразності, емоційного забарвлення та культурного контексту оригіналу. Перекладач стикається з труднощами у відтворенні метафор, епітетів, ідіом, гри слів, а також специфічної лексики, яка може бути відсутньою в мові перекладу. Крім того, важливим аспектом є збереження індивідуально-авторського стилю, ритму та інтонації тексту, що часто вимагає творчого підходу та глибокого розуміння обох мов і культур. Успішний переклад передбачає не лише точну передачу змісту, але й збереження естетичної цінності тексту, що робить цей процес складним і багатоаспектним завданням.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ РОМЕНА ГАРІ «ЖИТТЯ ПОПЕРЕДУ»

2.1. Ромен Гарі та реценція його роману «Життя попереду»

Ромен Гарі (Romain Gary, справжнє ім'я Роман Лейбович Кацев, 21 травня 1914 року, Вільнюс – 2 грудня 1980 року, Париж, Франція) – французький письменник, військовий льотчик, дипломат, режисер, блискучий літературний містифікатор.

В історії французької літератури Ромен Гарі став єдиним автором, який двічі отримав найпрестижнішу національну премію – Гонкурівську. Вперше він отримав цю високу нагороду під своїм справжнім ім'ям за роман «Коріння неба» (1956), а вдруге – за роман «Все життя попереду» (1975) під псевдонімом Еміль Ажар. Роман став найвідомішим твором письменника і швидко здобув успіх серед читачів та критиків. Він був перекладений англійською, італійською, іспанською, німецькою, перською, українською (двічі) мовами [Гарі 2018, с. 4].

У нашому бакалаврському дослідженні ми використовуємо переклад, здійснений М. Марченко у 2017 році. Популярність роману у різних країнах багато в чому пояснюється підходом Ромен Гарі до зображення теми дитинства та образу дитини.

У романі «Життя попереду» нам представлена Франція післявоєнного періоду, бідний квартал, населений емігрантами, де процвітають хвороби, де героїв оточують наркотики та люди низьких соціальних верств. Оповідь йде від особи осиротілої дитини, хлопчика арабського походження Мохаммеда, на прізвище Момо, який живе у напівпансіоні для дітей. Володіє пансіоном мадам Роза, стара єврейка, якій довелось пережити гоніння євреїв під час війни [Гарі 2018, с. 3].

Головний герой роману Момо, з одного боку, у всьому відрізняється від звичного образу француза – корінного мешканця, християнина, вихідця із середнього класу. З іншого, він постає типовим представником бідного

столичного кварталу, населеного мігрантами та маргіналами. Через образ сучасного підлітка, нового «знедоленого», Ромен Гарі показує, як змінився портрет середньостатистичного мешканця країни. Розкриваючи тему дитинства та образ дитини, письменник говорить про набагато більше – про мультикультурні процеси та соціальний стан Франції другої половини ХХ століття.

Сукупність психологічних та мовних характеристик Момо дозволяє констатувати, що це оригінальний образ дитини, що допомагає автору по-новому розкрити тему дитинства. У романі «Життя попереду» він не ідеалізує дитинство, але й не обмежується критикою соціального середовища, що деформує психіку дитини і перетворює її на джерело зла. Автор показує різні вектори впливу середовища мігрантів на психологію, поведінку, мовні особливості дітей. Такий підхід дозволяє Ромену Гарі загострити проблеми самотності, бідності, смерті, але разом з тим утвердити як моральний ідеал, так і вічні гуманістичні цінності – віру в добро і любов.

У тексті нам зустрічаються евфемізми, екзотизми, знижена лексика, вуличний сленг, жаргон повій, наркоманів і злочинців, змішання іврити та арабської мов, релігій і рас, також варто брати до уваги, що розповідь йде від імені дитини, що має своє емоційне забарвлення.

2.2. Лексичні засоби увиразнення персонажного мовлення в романі Ромена Гарі «Життя попереду»

Мова персонажів у романі Ромена Гарі «Життя попереду» виступає серед показових індивідуально-авторських стильових елементів, що дозволяє розкрити як характери героїв, так і соціокультурний контекст, у якому вони перебувають.

Одним із ключових аспектів мови персонажів є її багатошаровість, яка відображає мультикультурне середовище, представлене у творі. Персонажі роману розмовляють сумішшю різних мов, регістрів, діалектів та сленгу, що є відображенням їх походження, статусу та життєвих обставин. Це особливо прослідковується у мові Момо, головного героя, який часто використовує дитячу

безпосередність, сленг і навіть спотворення слів, що створює особливу емоційну атмосферу твору. Його мова передає його вік, походження, рівень освіти та переживання, додаючи глибини сприйняття його внутрішнього світу.

У класичній літературі *сленг* є соціальним маркером, відмінною рисою соціальної чи етнічної групи, що дозволяє нам краще впізнати героїв, занурюватися в їхній світ і пройти з ними весь шлях, написаний автором [Ковтун 2017]. Сленгова мова безумовно додає фарб не тільки в образ героїв, а також дозволяє глибше поринути в атмосферу епохи, культури або певної місцевості. У художніх творах використовують сленг саме для ідентифікації та об'єднання різних героїв у певні соціальні групи, щоб читачам було простіше адаптуватися та сприймати героїв твору та спосіб їх життя. Це яскраво відображено і в романі Ромена Гарі, де мова героїв є своєрідним ключем до їхніх життєвих історій.

Старенька мадам Роза, яка опікується Момо, має свою мовну манеру, насичену французькими зворотами, що характерні для єврейського середовища та відображають її минуле. Її висловлювання часто є мудрими та сповненими досвідом, однак водночас вони пронизані іронією та сумом. Такий стиль мови дозволяє автору передати трагікомічний настрій, що супроводжує життя мадам Розі. Однак, у романі часто ведеться і гумор та гра слів, які створюють контраст між важкими життєвими характеристиками героїв та їх здатністю збереженням людяності та підтримання балансу.

Вислів «*Ça m'a fait un coup*» [с. 10] є класичним прикладом фразеологізму, характерного для розмовної французької мови.

Вираз «*faire un coup*» дослівно означає «завдати удару» і має переносне значення «зачепило мене» або «вразило» [Dico 2 Rue]. У літературній мові його могли б замінити на більш нейтральний варіант, наприклад, «*cela m'a affecté profondément*». Натомість у розмовному стилі використовує коротшу та менш формальну конструкцію, яка підкреслює емоційність мовця.

У фразі «*J'en ai pleuré toute une nuit*» [с. 10] проявляється індивідуальна, суб'єктивна чуттєвість через використання займенника «*en*», який замінює конкретну причину плачу, залишаючи її очевидною з контексту. Простота

конструкції та вибір слів, таких як « *toute une nuit* » (цілу ніч), робить вислів типово розмовним. Замість формального « *j'ai été bouleversé au point de pleurer une nuit entière* », тут використовується спрощена структура, що додає виразу природності.

« *Tu veux quoi? Rien, laisse tomber* » [с. 15] – цей короткий діалог містить кілька елементів, типових для неформального спілкування. Питання « *Tu veux quoi?* » (Чого ти хочеш?) має скорочену структуру, яка була розширеною в літературному стилі, наприклад: « *Que veux-tu exactement?* ». Відповідь « *Laisse tomber* » (Залиш, забудь) – це розмовний вислів, який виражає байдужість або небажання продовжувати тему.

Загальні стилістичні особливості розмовної мови можна виділити за ключовими рисами характеру, які відображають її динамічність, емоційність та наближеність до простого життя. Однією з найпоширеніших особливостей є скорочення та опущення, які спрощують мовлення та надають йому менш формальний характер.

Наприклад, у розмовній мові часто пропускається частка « *ne* » у запереченнях, як у виразі « *je sais pas* » [Dico 2 Rue] замість « *je ne sais pas* ». Це не тільки пришвидшує комунікацію, але й створює відчуття невимушеності, яке важливе для неформального спілкування.

Ще однією характерною рисою є прості речення та прості, неускладнені конструкції. У розмовній мові складні літературні звороти зазвичай замінюються прямими й короткими реченнями, які легко сприймаються на слух. Наприклад, фраза « *ça te manque* » [с. 9] — «мені цього бракує» [с. 9] є набагато природнішою та зрозумілішою в щоденній комунікації, ніж формальне « *je ressens un manque de cela* », що забезпечує швидкість і доступність, яка є ключовими у розмовній взаємодії.

Також для розмовної мови характерне широке використання загальноживаних слів. Наприклад, займенники « *on* » (який у розмовному контексті замінює «ми», «люди» чи «хтось») і « *ça* » (це) часто замінюють більш формальні або конкретні терміни [Крючков 2002]. Така універсальність цих слів

дозволяє мовцю уникати складних конструкцій і робить висловлювання більш універсальним і зрозумілим для широкої аудиторії.

Усі ці стилістичні особливості надають розмовній мові природність, жвавість та емоційну насиченість, завдяки чому вона стає невід'ємною частиною повсякденного життя.

У романі персонажі використовують численні елементи *арго*, які допомагають передати атмосферу середовища, в якій живуть герої, а також підкреслюють соціальний статус і спосіб мислення.

Ось кілька прикладів із поясненнями, як *арго* функціонує у романі Ромена Гарі.

Перший приклад – « *enfants de putes* ». « *Nous étions presque tous des **enfants de putes** chez Madame Rosa..* » [с. 13] — «*Майже всі ми в мадам Розі були **diminutifs**..*» [с. 13]. Такий вибір слів демонструє арготизовану лексику, що додає тексту автентичності.

Інший важливий приклад — слово « *mômes* », що також належить до аргі і є розмовною формою слова « *enfants* ». Наприклад, у реченні: « *Il y avait sur le trottoir d'en face **un môme** qui avait un ballon...* » [с. 13] — «*Один **малий** через дорогу, з мячем...*» [с. 13]. Це слово часто використовується в мові робітничих кварталів і підкреслює неформальний стиль мовлення.

У репліках Мадам Розі також яскраво виражена розмовна лексика та просторіччя. Наприклад, « *on leur donne la main, ils veulent tout le bras* » [с. 19] – це ідіоматичний вираз, який означає, що якщо дати людині трохи, вона захоче більше. Також « *cul d'Arabe* » [с. 14] є грубим і дискримінаційним висловом, що передає її зневажливе ставлення до хлопчика.

Фраза « *il y avait chez nous un petit Moïse qu'elle traitait de sale bicot mais jamais moi* » [с. 15] містить слово « *bicot* », яке є расистським сленговим позначенням, яке французи вживають до мешканців Магрибу (Марокко, Алжир, Туніс) [Гарі 2018, с. 14]. Використання цього терміна вказує на буденне сприйняття дискримінації в оточенні героїв.

Фраза « *Pourquoi il est habillé comme ça?* » [с. 222] і питання « *Tu es arabe?* » [с. 223] демонструють дитячу пряму мову, яка безпосередньо відображає суспільні упередження. Використання розмовного « *j'étais pas* » [с. 53] замість нормативного « *je n'étais pas* » є характерним для усного мовлення.

Отже, засоби увиразнення персонажного мовлення, зокрема *просторіччя* та *арго*, відіграють ключову роль у формуванні його естетичної цінності та впливу на читача. Мова персонажів, зокрема застосування просторіччя, розмовної лексики та аргю, додає автентичності та допомагає розкрити їхні характери та соціальний статус. У романі Ромена Гарі «Життя попереду» ці елементи майстерно поєднані, створюючи живий та емоційно насичений ефект, що дозволяє читачеві глибше зануритися у світ твору та відчувати його атмосферу.

2.3. Стилiстичнi засоби виразностi та їх роль у романi Ромена Гарi «Життя попереду»

Індивідуально-авторський стиль Ромена Гарі характеризується використанням образної мови. Найбільш поширеними образно-стилістичними засобами створення образів у романі виступають *стилістичні фігури*, в основу яких покладена образність, до яких ми відносимо такі фігури стилю: *метафора*, *порівняння* та *епітети*.

Метафору визначають як приховане порівняння, яке здійснюється шляхом перенесення назви одного предмета на інший і таким чином виявляє важливу рису другого. В основі метафори може бути як подібність конкретних рис, так і подібність в емоційному ставленні до предметів [Сухова 2018, с. 132].

« *Pour se piquer, il faut vraiment chercher à être heureux et il n'y a que **les rois des cons** qui ont des idées pareilles* » [с. 90].

У наведеному вище фрагменті роману метафора « *les rois des cons* » (*королі дурнів*) підкреслює презирство до тих, хто має нереалістичні уявлення про щастя, яке, за їхнім переконанням, можна досягти шляхом складних або нелогічних дій. Вона створює образ людей, які, незважаючи на свою обмеженість, вважають себе популярними або особливими як королі, хоча насправді їхні погляди абсурдні.

« *C'était comme chez les oiseaux, ils leur fourraient directement leurs voix dans le gosier* » [с. 120] – ця метафора передає примусове накладання голосів, що символізує втрату ідентичності. Також « *les morts revenaient à la vie et reprenaient à reculons leur place dans la société* » [с. 120] – образ зворотного руху часу, де мертві повертаються до життя, вказує на перегляд минулого, спробу відновлення втраченого.

Іншою, не менш показовою є метафора « *les balles sortaient du corps, retournaient dans les mitraillettes* » [с. 120] як зображення того, як смерть ніби скасовується, натякаючи на ілюзорність надії на виправлення реальності. Інша метафора – « *c'était la main de Dieu qui le prenait et le remettait sur pied* » [с. 123] – символізує втручання вищої сили та можливість нового початку.

У романі також поширені образні *порівняння*. Нагадаємо, що у стилістиці під *порівнянням* розуміють зіставлення явищ чи предметів через загальну ознаку [Коломієць 2015, с. 118].

Ромен Гарі активно використовує *порівняння* для того, аби підсилити образність свого тексту або досягти певного комічного ефекту чи авторської іронії:

« *Les murs, c'était que des pierres qui sortaient comme des dents et ils avaient l'air de se marrer* » [с. 38]. – «*Камені стирчали з голих стін, наче вишкірені зуби*» [с. 34].

Таке *порівняння* використовується для опису стін таємної кімнати-прихистку мадам Розі, літньої жінки, яка втратила багато в житті. Гострі камені створюють образ самотніх, сирих, зловісних стін, що також передає настрій персонажа. Крім того, порівняння з *вишкіреними зубами* викликає асоціацію з ротом, що наче «сміється» з головної героїні.

Ще одним стилістичним засобом, який має достатньо широкий ужиток у Романа Гарі є *епітет* – це визначення або обставина, яка має виразний характер і підкреслює якийсь характерне якість. Епітет відноситься до лексико-синтаксичних тропів і виконує функції визначення, обставини, звернення. У основі епітетів є метафоричне переосмислення [Коломієць 2006, с. 17].

Звернімося до прикладів:

« *Les fesses chez elle allaient directement aux épaules* » [с. 74] — *а сідниці одразу, без зупинки, переходили в плечі*» [с. 65] – образний вислів, який допомагає передати масивну статуру мадам Рози.

« *J'avais une peur bleue de me trouver sans elle* » [с. 75] – *«Я мав синій страх (дослівно), або «я до смерті боявся залишитись без неї»* [с. 66] – виразний епітет « *peur bleue* » вказує на інтенсивність страху героя.

Варто зауважити, що в тексті роману *епітети* є численними та представлені як прикметниками, так і прислівниками. На нашу думку, найчастіше епітети використовуються в основному для опису зовнішності та характеру персонажів. До стилістичних функцій, що виконуються епітетами у романі, можна віднести експресивну, оцінну та функцію створення образності.

У романі можна знайти алегоричні елементи. *Алегорія* – це художній засіб, у якому певний образ або ситуація передає глибший, прихований зміст, зазвичай моральний, соціальний або філософський [Коломієць 2015, с. 9].

Характерним прикладом образності є опис мадам Рози: « *Quand elle marchait, c'était un démenagement* » [с. 74]. – *«Коли вона ходила, це було так, ніби вся квартира зсувалася з місця»* [с. 65]. Позначення фізичного стану мадам Рози не лише підкреслює її фізичну важкість, а й може символізувати її життя, сповнене труднощів, травм та пережитого досвіду. Вона є метафоричним уособленням тягаря минулого.

Алегорія страху перед левами описана наступним чином: « *Elle continuait aussi à avoir peur des lions la nuit et c'est quand même pas croyable, lorsqu'on pense à toutes les autres raisons justes qu'on a d'avoir peur* » [с. 74]. – *«Ще вона й далі боялася левів уночі, і це неймовірно — перейматися левами, коли є стільки справжніх причин боятися»* [с. 65]. Леви символізують давні травми, життєві кошмари або підсвідомі страхи, які залишаються навіть перед реальними життєвими загрозами. Це може натякати на минуле мадам Рози (як єврейки, яка пережила Голокост).

Іншим яскравим прикладом є образ парасольки Артюра, що є важливою для головного персонажа: « *Le plus grand ami que j'avais à l'époque était un parapluie nommé Arthur* » [с. 76]. – «Моїм найбільшим другом тоді була парасоля на ім'я Артюр» [с.67]. Артюр – не просто предмет, а наслідок дитячої уяви, самотності та прагнення до дружби. Він втілює потребу в підтримці, комунікації та теплі, яких не вистачало та не вистачає головному героєві.

У ході виконання нашого дослідження ми також знайшли кілька прикладів символів, які допомагають розкрити глибший зміст тексту та передати емоції та ідеї персонажів.

На нашу думку, одним із найбільш емотивних і виразних символів, які ми віднайшли у романі Ромена Гарі – є символ *сходинок*:

« *L'escalier avec ses six étages était devenu pour elle l'ennemi public numéro un. Un jour, il allait la tuer, elle en était sûre* » [с. 79]. – «Сім поверхів сходиців стали для неї ворогом суспільства номер один. Колись це її вб'є, вона була в цьому певна» [с.69].

Сходи в цьому контексті символізують труднощі та випробування, з якими стикається мадам Роза. Кожного разу автор використовує цю метафору, щоб звернутись до її життєвих обтяжень, фізичної слабкості та неминучого занепаду. Для неї сходи – це не просто фізична перешкода, але й символ часу, який нещадно наближає її до кінця.

У романі також використовуються *евфемізми* для пом'якшення або завуальованого опису певних соціальних явищ.

Наприклад, фраза « *les femmes qui se défendent* » [с. 13] є *евфемізмом* для позначення повій. Цей вираз використовується для уникнення прямого називання професії та надання їй менш негативного забарвлення. Вулиці « *Pigalle* » [с. 43] та « *Blanche* » [с. 80] – це місця, де працюють жінки, які «захищаються» (евфемізм для секс-праці).

У романі Ромена Гарі хлопчик Момо шукає контакт із дорослим світом, але наївно не розуміє всіх наслідків:

« *Les enfants de putes en pension* » [с. 14] (*діти на пансіоні*) – використовується для опису дітей, яких матері-повії залишають на догляд мадам Розі.

« *Les affaires* » [с. 203] (*справи*) – використовується для позначення проституції або інших нелегальних занять.

Такі *евфемізми* допомагають автору передати складні соціальні реалії, зберігаючи при цьому чутливість та емпатію до персонажів.

Крім того, показовими в романі *кліше*, які використовуються для передачі світогляду персонажа та акцентувати увагу на моральних принципах, інколи виконуючи гномічну функцію поряд із афоризмами чи фразеологізмами, як це показано у наведених нижче фрагментах роману:

Qu'est-ce que vous voulez: « Elle se maquillait plusieurs fois par jour mais qu'est-ce que vous voulez y faire » [с. 20] — «*Вона робила макіяж багато разів на день, та що тут поробиш*» [с. 19].

Hors la loi: « Monsieur Hamil voulut monter la voir quand il a appris que Madame Rosa était malade, mais avec ses quatre-vingt-cinq ans sans ascenseur, c'était hors la loi » [с. 138] — «*Коли мосьє Аміль довідався, що мадам Роза хворіє, він хотів був піднятися навідати її, та в його вісімдесят п'ять років, без ліфта, годі було про це й думати* » [с. 119].

Отже, роман Ромена Гарі «Життя попереду» вирізняється глибокою *образністю*, створеною завдяки використанню різноманітних стилістичних засобів. *Метафори* наповнюють текст емоційною експресією, передаючи складні почуття та світогляд головного героя. *Епітети* підкреслюють контраст між дитячим світосприйняттям і жорстокістю реальності. *Порівняння* використовуються для створення яскравих паралелей між життям персонажів і явищами природи чи предметами. *Алегорія* дозволяє приховано розкрити важливі соціальні й філософські ідеї, а *символи*, як-от парасолька Артюр або елементи образу мадам Розі, уособлюють ключові мотиви роману – *втрату, боротьбу та пошук сенсу життя*. Завдяки цим засобам Ромен Гарі досягає глибокої психологічної та емоційної сили твору.

Висновки до другого розділу

Лексико-стилістичні особливості роману Ромена Гарі «Життя попереду» мають важливе значення для формування його естетичної привабливості та емоційного впливу на читача.

Мова персонажів «Життя попереду» як стильовий елемент твору, відіграє важливу роль у розкритті їхніх характерів, соціального статусу, емоційного стану та взаємодії з навколишнім світом.

Використання *просторіччя*, *розмовної лексики* та *арго* додає тексту Ромена Гарі художньої правдивості, допомагає створити автентичний мовний портрет героїв і підвищує реалістичність описаних подій. *Просторіччя* служить засобом передачі невимушеності або грубуватості мовлення, вказуючи на певну невідшліфованість мовного стилю персонажа. *Розмовна лексика* надає мові героїв природності, показуючи їх звичайну та неформальну комунікацію, близькість до реального життя. *Арго*, у свою чергу, підкреслює належність персонажів до певної соціальної групи чи субкультури, розкриваючи їх унікальну ідентичність. Завдяки цим елементам автор не тільки деталізує, але й створює стилістичну різноманітність у романі, забезпечуючи читачеві глибоке занурення в художній світ твору.

Автор використовує різноманітні мовні засоби, такі як *метафори*, *метонімії*, *епітети*, *порівняння*, *алегорії*, щоб надати тексту глибини та виразності. Ці елементи формують унікальний стиль твору, надають йому глибини та багатшаровості, збагачують текст, відображають індивідуальність автора та сприяють передачі емоційного настрою.

РОЗДІЛ 3

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОМАНУ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

3.1. Особливості відтворення лексичних засобів виразності в українському перекладі роману «Життя попереду»

Переклад художнього тексту, зокрема роману Ромена Гарі «Життя попереду», є складним завданням, оскільки вимагає не лише точної передачі змісту, але й збереження лексико-стилістичних особливостей оригіналу.

Перейдемо до аналізу лексичних елементів у романі:

« *J'ai commencé à **charder** dans les magasins, une tomate ou un melon à l'étalage* » [с. 15]. – «Я почав **цунити** по магазинах – де помідор, де диню з розкладки» [с. 14].

У наведеному перекладі використано кілька перекладацьких трансформацій, зокрема *лексичну заміну*, яка полягає в адаптації значення слів відповідно до норм і стилістики цільової мови. Лексична заміна через *конкретизацію* проявляється у перекладі « *charder* » як «*цунити*», що є стилістично відповідним розмовним еквівалентом в українській мові. Лексична заміна через *граматичну трансформацію (узагальнення)* відбувається у випадку « *dans les magasins* », що дослівно означає «у магазинах», але перекладене як «*по магазинах*», що звучить природніше. Також застосовано *лексичну заміну* у формі *моделювання* структури речення: « *une tomate ou un melon à l'étalage* » буквально означає «помідор або диню з прилавка», але в українському варіанті «*де помідор, де диню з розкладки*» змінено порядок слів і використано *повторювану конструкцію* «*де ..., де ...*», що додає розмовного колориту й відповідає стилю персонажа.

« *Quand elle s'est calmée, Madame Rosa m'a traîné au **petit endroit** et m'a traité de **meneur** et elle m'a dit que les meneurs étaient toujours punis de prison* » [с. 20]. – «Заспокоївшись, мадам Роза завела мене в убиральню і сказала, що я **заводій**, а заводіїв завжди карають ув'язненням» [с. 19].

У перекладі представленого фрагмента також використано кілька перекладацьких трансформацій. *Лексична заміна* – слово в оригіналі « *petit endroit* » перекладено як «убиральня». Дослівно « *petit endroit* » означає «маленьке місце», але в контексті роману це є *евфемізмом* до лексичної одиниці «туалет». Переклад «убиральня» є природним для української мови, оскільки це слово використовуються в значенні «туалет», і воно краще відповідає контексту.

Грамматична трансформація, використана у фразі « *les meneurs étaient toujours punis de prison* », що буквально перекладається як «лідери завжди караються тюрмою», але в українському варіанті «заводіїв завжди карають ув'язненням». Тут застосовано *узагальнення* через перефразування і використано відповідний термін «заводії», який є більш зрозумілим і близьким за змістом до оригіналу, ніж слово «лідери». *Синтаксична трансформація* – у першій частині фрази оригінальне « *Quand elle s'est calmée* » перекладено як «Заспокоївшись», що є дієприслівником, скороченим варіантом і передає ту саму думку. Це робить речення більш лаконічним, при цьому зберігається суть.

« *Madame Rosa engueulait Banania mais celui-ci s'en foutait parce qu'il n'avait que trois ans et des sourires* » [с. 21]. – «Мадам Роза **шпетила** Бананію, та йому було начхати, бо він мав тільки три роки та свої усмішки» [с. 19].

В українському перекладі французьке дієслово « *engueulait* » перекладено як «шпетила», що є *адекватним* варіантом для виразу « *gronder* » або « *réprimander* », тобто «лаяти», «дорікати», «шпетити» (*лексична заміна*). Вибір цього слова передає негативний, імпульсивний характер дії, що є близьким до оригіналу.

У французькому варіанті маємо вислів « *mais celui-ci s'en foutait* », який перекладено як та «йому було начхати» (*граматична трансформація*). Тут використано *граматичну трансформацію* через перехід від більш нейтральної фрази « *s'en foutait* » до нелітературної розмовної мови «було начхати». Це забезпечує не тільки точність, але й стилістичну відповідність українському контексту. Оригінальний вираз звучить більш повсякденно й неформально, і такий переклад точно передає емоційний стан персонажа.

У фразі « *il n'avait que trois ans et des sourires* » використовуються вирази «три роки та свої усмішки» (лексична заміна). Слово « *des sourires* » перекладене як «свої усмішки», що є вільним і емоційно забарвленим варіантом перекладу. Це підкреслює наївність і безтурботність маленької дитини, яку також передає оригінал. Оскільки французьке « *des sourires* » можна тлумачити як метафору чи особливість характеру, вибір перекладу через «свої усмішки» підсилює емоційний відтінок.

« – *Écoute, Momo, tu es l'aîné, tu dois donner l'exemple, alors ne nous fais plus le bordel ici avec ta maman. Vos mamans, vous avez la chance de ne pas les connaître, parce qu'à votre âge, il y a encore la sensibilité, et c'est des putains comme c'est pas permis, on croit même rêver, des fois. Tu sais ce que c'est, une putain ?*

– *C'est des personnes qui se défendent avec leur cul.*

– *Je me demande où tu as appris des horreurs pareilles, mais il y a beaucoup de vérité dans ce que tu dis »* [с. 22-23].

«– *Слухай, Момо, ти старший, ти маєш подавати приклад, тож зачиніях більше цей боржедб через свою матір. Ваші мами! Вам пощастило, що ви їх не знаєте, тому що в вашому віці ви ще вразливі, а це такі курви, що Боже ж мій, часом аж не віриться. Ти знаєш, що таке курва?*

– *Це ті, що гарують своїми дупами.*

– *I де лишень ти набрався цієї гидоти, але в тому, що ти говориш, чимало правди»* [с. 21].

У перекладі поданого вище фрагменту використовуються кілька важливих перекладацьких трансформацій, за допомогою яких, на нашу думку, перекладач спробував зберегти стилістичні та емоційні особливості оригіналу, одночасно адаптуючи його до українського контексту. Так, лексична одиниця « *putains* » перекладена як «курви». Це *прямий переклад* французького образливого терміна, що є достатньо грубим і низьким за змістом просторіччям. Однак, слід зазначити, що використаний відповідник зберігає низький регістр і майже ніколи не вживається в офіційних ситуаціях, точно передаючи емоційну напругу, неприязнь та засудження персонажа.

У частині « *tu dois donner l'exemple* » перекладено як «*ти маєш подавати приклад*», що є дослівним і влучним передаванням збереженої функції дієслова « *donner* » у значенні «показувати приклад». Фраза « *C'est des personnes qui se défendent avec leur cul* » в перекладі виглядає як «*це ті, що гарують своїми дупами*». Це також *прямий переклад* з деякими мовними адаптаціями для збереження розмовного тону й нецензурного забарвлення оригіналу. Вживання слова «дупи» додає репліці дещо гумористичний, хоча й грубий характер.

У перекладі було адаптовано частину « *il y a encore la sensibilité* » як «*ви ще вразливі*», що дозволяє зберегти зміст, але трохи переформулювати, щоб висловити ідею більш природно для українського слухача. Також в оригіналі є вираз « *on croit même rêver, des fois* », який у перекладі перетворюється на «*часом аж не віриться*», що зберігає той самий сенс здивування, але в більш природній українській формі.

« *Madame Lola était une **travestie** de quatrième étage qui travaillait au Bois de Boulogne et qui avait été champion de boxe au Sénégal avant de traverser et elle avait **assommé** un client au Bois qui était mal tombé comme sadique, parce qu'il ne pouvait pas savoir* » [с. 16]. – «*Мадам Лола була **трансвеститка** з п'ятого поверху, вона працювала у Булонському лісі, і до того була чемпіоном з боксу в Сенегалі; вона добре **відчухрала** одного клієнта в лісі, садиста, якому не пощастило нарватись на неї, бо він не знав, хто вона*» [с. 15].

У цьому прикладі « *travestie* » дослівно перекладено як «*трансвеститка*», що є *прямим еквівалентом*. Однак варто зазначити, що слово «*трансвеститка*» вживається в українській мові для позначення особи, яка носить одяг, що традиційно вважається одягом протилежної статі, що відповідно зберігає зміст французького оригіналу. « *Assommé* » в оригіналі перекладено як «*добре відчухрала*», що є не дуже точним. У французькому тексті використано слово, яке означає «*знепритомнити*» або «*вдарити до втрати свідомості*», а в перекладі використано більш розмовне і виразне «*відчухрала*», що додає гумористичного відтінку, хоча може дещо змінювати інтенсивність дії.

« *S'il y a une chose que je sais faire, c'est courir* » [с. 24]. – «**Що-що**, а бігати я вмію» [с. 22].

« *S'il y a une chose que je sais faire* » перекладено як «**Що-що**», що є типово розмовним висловом в українській мові. Така заміна зберігає емоційний підтекст і надає висловлюванню більш невимушеного характеру. В оригіналі структура речення акцентує увагу на здатності персонажа до бігу через зворот « *c'est courir* ». У перекладі використано простіший варіант, який не лише передає зміст, а й робить висловлення більш природнім і наближеним до розмовного стилю.

« *À la maison, nous avons trouvé Monsieur N'Da Amédée, le maquereau qu'on appelle aussi **proxunète*** » [с. 33]. – «Вдома на нас чекав мосьє Н'Да Амеде, звідник, якого ще називають **сатанером**» [с. 30].

У наведеному вище прикладі « *maquereau* » перекладено як «звідник», що є прямим словниковим перекладом цього французького слова, оскільки «звідник» в українській мові позначає людину, яка займається сутенерством. При цьому « *proxunète* » перекладено як «сатанер». Це цікава адаптація, оскільки термін «сатанер» не є загальноживаним у більшості українських варіантів, і він може частково використовуватися в контексті конкретного літературного чи розмовного стилю. Це може бути спробою передати негативне забарвлення, яке притаманне лексичній одиниці « *proxunète* », що має стосунок до сутенера, але з більшим акцентом саме на «темну» та «злочинну» сторону його діяльності. Такий варіант виглядає нетиповим і не є загальноживаним в українському мовленні. Його поява може бути зумовлена не лише спробою передати негативне забарвлення, що закладене у французькому слові, а й створити комічний ефект, характерний для всього наративу твору. Враховуючи, що оповідачем є дитина, «сатанер» може бути навмисним викривленням «сутенер», що імітує дитяче мовлення, підсилюючи наївність оповідача.

« *A la maison, elle s'est bourrée de tranquillisants et elle a passé la soirée à regarder droit devant elle avec un sourire heureux parce qu'elle ne sentait rien* » [с. 58]. – «Вдома вона **напхалася** заспокійливими і провела решту вечора дивлячись прямо перед собою зі щасливою посмішкою, бо нічого не відчувала» [с. 52].

« *Bourrée de tranquillisants* » перекладено як «*напхалася заспокійливими*», що є дослівним перекладом, який точно передає зміст. Проте, в українському варіанті використовуються більш розмовні вирази, які роблять текст більш природним та додають неформального мовлення. Заміна « *bourrée* » на «*напхалася*» додає зображення певного перебільшення, що вказує на надмірне вживання заспокійливих, а також на можливе нехтування мірою.

« *Mais il y avait presque toujours un de nous qui pouffait et quand elle comprenait qu'elle avait été victime, elle déchainait sa colère ou alors elle se mettait à pleurer* » [с. 60]. – «*Та майже завжди хтось із нас пирскав, і коли вона зрозуміла, що з неї посміялись, то давала волю гніву або починала плакати*» [с. 54].

У цьому прикладі « *pouffait* » перекладено як «*пирскав*». Це досить точний переклад, хоча слово «*пирскати*» в українській мові має дещо легший і більш комічний відтінок. Однак у контексті цієї фрази такий відповідник передає саме ідею того, що сміх був невідконтрольним і не дуже стриманим. « *Elle déchainait sa colère* » перекладено як «*давала волю гніву*» (граматична заміна). Переклад є адекватним, але в оригінальному французькому виразі акцент на процесі вивільнення (розгніваності), в той час як українське «*давала волю*» підсилює ідею емоційної розгортки, можливо, більш органічно передаючи ситуацію.

Аналіз перекладу стилістичних елементів, віднайдених нами у романі Ромена Гарі «Життя попереду» показує, що перекладач вдало зберіг стиль оригіналу, передаючи емоційну насиченість тексту та характер персонажів через лексичні трансформації. Переклад є природним і доступним для українського читача, оскільки в ньому збережено стиль і тональність оригіналу.

3.2. Особливості відтворення стилістичних засобів виразності в українському перекладі роману «Життя попереду»

Передача стилістичних засобів у перекладі художнього тексту є важливою складовою для збереження авторського задуму та створення емоційного впливу на читача. Особливо це стосується перекладу таких елементів, як *метафори*,

гіперболи та інші стилістичні прийоми, які надають тексту виразності та глибини.

У контексті перекладу роману Ромена Гарі « *La vie devant soi* », важливою є не лише точність передачі змісту, але й збереження індивідуально-авторських особливостей написання твору, що виявляються через стиль мовлення персонажів, їхні емоції, реакції та взаємодії. У цьому контексті перекладач має забезпечити баланс між точністю передачі змісту і адаптацією мовних засобів до української мовної системи.

Перейдімо до прикладів:

« *Madame Rosa était déjà vieille et fatiguée même sans ça et elle le prenait très mal parce qu'elle avait déjà été persécutée comme Juive* » [с. 14]. – «*Мадам Роза й без того була вже стара і втомлена, і на неї це дуже погано подіяло, бо чаша її терпіння давним-давно переповнилась за ті роки, що вона віджила єврейкою*» [с. 13].

Переклад наведеного вище речення демонструє застосування різних перекладацьких трансформацій, які сприяють адекватній передачі змісту, стилістичних особливостей та емоційного забарвлення тексту. У перекладі використано *граматичні заміни*, зокрема, французьке « *elle le prenait très mal* » передано як «*на неї це дуже погано подіяло*», що забезпечується *транспозицією*, тобто заміною дієслова на іменник у складі фразеологічного звороту. Крім того, замість буквального «*сприймала погано*» застосовано конструкцію, яка передає наслідок, а не причину.

Комплексна лексико-граматична заміна відбувається у фразі « *elle avait déjà été persécutée comme Juive* », що перекладена як «*чаша її терпіння давним-давно переповнилась за ті роки, що вона віджила єврейкою*». У цьому випадку здійснено *лексичне розширення* шляхом додавання емоційно забарвленого виразу «*чаша її терпіння давним-давно переповнилась*», що підсилює драматизм вислову. Також у аналізованому прикладі присутня зміна частини мови: французьке « *comme Juive* » трансформується в пояснювальну конструкцію «*за ті роки, що вона віджила єврейкою*», яка звучить природніше в українському

контексті. У фразі « *Madame Rosa était déjà vieille et fatiguée même sans ça* » застосовано перестановку компонентів: французький варіант наголошує на старості та втомі мадам Рози, тоді як український переклад «*Мадам Роза й без того була вже стара і втомлена*» зміщує акцент завдяки конструкції «*й без того була вже*», що відповідає стилістичним нормам української мови.

Крім того, перекладач застосовує як *опущення*, так і *додавання*. Відсутність дослівного перекладу « *même sans ça* » як «*навіть без цього*» пояснюється уникненням калькування, натомість використано стилістично адаптовану конструкцію «*й без того була вже*». Додавання фрази «*давним-давно*» посилює емоційне забарвлення тексту, що відповідає авторському стилю.

« *J'ai eu un moment d'espoir que je ne peux pas vous décrire parce que ce n'est pas possible* » [с. 16]. – «*Я пережив такий приплив надії, що не можу вам описати, бо це неможливо* [с.15].

У цьому перекладі використано кілька трансформацій. *Лексична заміна* спостерігається у виразі « *J'ai eu un moment d'espoir* », який передано як «*Я пережив такий приплив надії*». Тут застосовано розширення значення, оскільки « *moment* » буквально означає «момент», але в українському перекладі використано більш художній вираз «*приплив надії*».

Синтаксична перебудова відбувається у другій частині речення: « *que je ne peux pas vous décrire parce que ce n'est pas possible* » → «*що не можу вам описати, бо це неможливо*». Відбулася зміна структури речення: сполучниковий зв'язок *parce que* замінено на скорочений варіант *бо*, що звучить природніше в українській мові.

« *Elles partaient et plouff* » [с. 18]. – «*Їхали – і з кінцями*» [с. 17].

Під час перекладу цього речення використана *лексична заміна*: « *plouff* » у французькому оригіналі є звуконаслідувальним словом, яке передає швидке зникнення або щось, що провалюється. В українському варіанті його передано питомо розмовним виразом «*і з кінцями*», що компенсує стилістичне забарвлення оригіналу, проте одночасно додає комічного ефекту.

Також перекладач використовує прийом *опущення*, коли в українському перекладі відсутній відповідник до « *Elles parlaient* » у повному обсязі, оскільки «*їхали*» передає загальний зміст без зайвих пояснень. Також був застосований прийом *синтаксичної трансформації*: у французькому варіанті використано складносурядну конструкцію, а в українському – просту з інтонаційним розривом (*Їхали – і з кінцями*), що додає виразності та відповідає стилю мовлення. Таким чином, переклад вдало передає зміст та емоційне забарвлення оригіналу за допомогою розмовної стилістики та використаних трансформацій.

Український переклад успішно передає зміст та емоційний настрій оригіналу. Збережено розмовний стиль, ключові ідіоматичні вирази, при тому не порушено естетичний вплив роману на читача. Водночас, деякі стилістичні нюанси, такі як образність, емоційні вигуки або тонкі відтінки значень окремих слів, були втрачені. Для більшої точності та збереження глибшої стилістичної відповідності оригіналу варто було б звернути більше уваги на передачу цих авторських елементів, що дозволило б не лише вдало передати зміст, але й максимально наблизити читацьке бачення до того, яким його задумував автор.

3.3. Особливості передачі мовлення персонажів в українському перекладі роману «Життя попереду»

Мовлення персонажів є однією з ключових складових художнього тексту, оскільки воно не лише розкриває їхні характери, емоції та соціальний статус, але й створює атмосферу твору. У перекладі художньої літератури передача мовлення персонажів стає особливо важливою, адже мова має зберегти свою стилістичну, емоційну та культурну специфіку, залишаючись природною для мови перекладу.

Особливу увагу потрібно приділяти діалогам, ідіомам, розмовним виразам та емоційним відтінкам, які часто є важливими для розуміння персонажів та їхніх взаємин. У цьому контексті перекладач стикається з низкою викликів, пов'язаних із відтворенням мовних особливостей, збереженням стилістичної багатогранності та адаптацією тексту до іншої культурної реальності.

« *Quand j'ai commencé à réclamer ma mère, Madame Rosa m'a traité de petit prétentieux et que tous les Arabes étaient comme ça, on leur donne la main, ils veulent tout le bras* » [с. 15]. – « Коли я почав вимагати власну матір, мадам Роза сказала, що я малий здирник і що всі араби такі, дай їм пальця, вони вже хочуть цілу руку» [с. 18].

У французькому оригіналі вжито розмовний стиль, який характеризується простотою та емоційною забарвленістю. Фраза « *on leur donne la main, ils veulent tout le bras* » є ідіоматичним виразом, який передає образливий стереотип про жадібність. Вираз має сильний емоційний підтекст, підкреслюючи критичне, а подекуди навіть відверто упереджене, наймовірніше расистське ставлення мадам Рози до арабів. Український переклад «дай їм пальця, вони вже хочуть цілу руку» досить точно передає сенс оригіналу, зберігаючи ідіоматичний характер виразу. За допомогою такого вислову перекладач зберіг емоційну напругу та образливий підтекст, що є важливим для передачі ставлення мадам Рози.

Однак, варто зауважити, що в українському перекладі втрачено деяку стилістичну тонкість оригіналу. Наприклад, слово « *prétentieux* » (претензійний, зухвалий) перекладено як «здирник», що є дещо іншим за значенням. «Здирник» більше акцентує увагу на жадібності, тоді як « *prétentieux* » має ширший спектр значень, включаючи зарозумілість чи зухвалість.

« *Elle avait une peur bleue des Allemands* » [с. 59]. – «Вона до смерті боялась німців» [с. 53].

Ah qu'est-ce qu'on se marrait ! [54]. – *Ото був сміх!* [55, с.53].

У французькому оригіналі використано вираз « *peur bleue* », який є ідіоматичним і означає сильний, навіть панічний страх. Слово « *bleue* » (блакитний) додає образності, створюючи яскравий емоційний ефект. Цей вираз є характерним для розмовної французької мови і передає не лише страх, але й його інтенсивність. Український переклад «до смерті боялась» також є ідіоматичним і досить точно передає сенс оригіналу. Вираз «до смерті» підкреслює сильний страх, що добре відповідає французькому « *peur bleue* ».

Однак, на нашу думку, український переклад втрачає образність, пов'язану з кольором (« bleue »), яка могла б додати тексту додаткового емоційного забарвлення. Наприклад, можна було б використати вираз «блакитного страху», але це звучало б не притаманним українській мові. Тому перекладач обрав більш звичний для українського читача варіант, що є цілком виправданим.

Проводячи порівняння перекладу з вихідним текстом, бачимо, що для передачі експресивних висловів здебільшого застосовується непрямий спосіб перекладу: *конкретизація, генералізація, лексична заміна*, що змінює сенс і емоційне забарвлення тексту.

На прикладі виразу « La vie l'a traitée, quoi » (життя розправилося з нею) автор, використовуючи принцип *генералізації*, перекладає як: «Що й казати, заїздило її життя». Слово «розправилася» перетворюється на більш емоційно забарвлене «заїздила».

У перекладі наступного фрагменту перекладач вдавався до такого самого прийому:

« Je pense que pour vivre, il faut s'y prendre jeune, parce qu'après on perd toute sa valeur et personne ne vous fera de cadeaux » [с. 88]. – «Я думаю, щоб жити, треба братися до цього дуже молодим, бо потім втрачаєш усю свою цінність і ніхто не робитиме тобі подарунків» [с. 77].

Вдаючись до методу *транскрипції*, перекладено молитви, що дає змогу максимально точно передати специфіку звучання й мовні особливості оригінального тексту.

Наприклад, фраза «Еллі хабб алла ля ібрі гхірху субхай ад даїм лля язуль...» [с. 47] у перекладі зберігає свій автентичний ритм і мелодику, що є особливо важливим для релігійних текстів.

Важливо також відзначити, що роман Ромена Гарі «Життя попереду» містить елементи розмовної мови та діалектизми, які важко передати в іншій мові. Перейдемо до прикладів:

*« Je jouais pas avec les autres **mômes** »* [с. 74]. – «Я не грався з іншими **дітлахами**» [с. 65].

У представленому вище фрагменті перекладач стикається із завданням відтворити розмовне забарвлення французького слова « *tôtes* » (діти), яке має неформальний, щоденний характер. У французькій мові це слово використовується в розмовній лексиці і передає певну стилістичну тональність, яка важлива для розуміння характеру мовлення персонажа.

В українському перекладі роману віднаходимо лексему «дітлахи», яка також підсилює неформальні обставини та має розмовне забарвлення. Слово добре передає легковажний, щоденний тон оригіналу, зберігаючи стилістичну близькість до тексту-джерела. Таким чином, перекладач зумів зберегти розмовний характер репліки, що дозволяє читачеві краще відчувати атмосферу та мовну специфіку персонажа.

У романі також натрапляємо на неологізми або слова, створені автором. Наприклад:

« *Je lui avais fait une tête avec un chiffon vert* » [с. 76]. – «Я зробив йому голову з зеленого ганчір'я» [с. 67].

У цьому прикладі перекладач стикається із завданням передати конкретний образ, створений автором, без втрати його значення та емоційного навантаження. У французькому оригіналі використано слово « *chiffon* » (ганчір'я), яке має різну семантику залежно від контексту. У цьому разі воно використовується для опису матеріалу, з якого зроблено «голову», що створює певний візуальний та емоційний ефект. Український переклад «зеленого ганчір'я» досить точно передає оригінальний образ, зберігаючи конкретику та візуальну яскравість. Слово «ганчір'я» в українській мові також має певний емоційний підтекст, що дозволяє зберегти стилістичну близькість до оригіналу.

Однак, варто зазначити, що слово « *chiffon* » у французькій мові може також асоціюватися з легкістю, м'якістю або навіть естетичністю (наприклад, у контексті тканин), що в цьому перекладі не відображено. Це не є критичним, але може вплинути на сприйняття читачем.

Отже, підводячи підсумки, зауважимо, що роман Ромена Гарі «Життя попереду» вирізняється багатством лексико-стилістичних особливостей, завдяки

яким автор створює глибокий, емоційно насичений і водночас цілком автентичний художній світ. Автор майстерно використовує метафори, метонімії, епітети, порівняння, алегорії та символи, які допомагають описати багатогранність внутрішнього світу персонажів та авторське бачення реальності. Варто згадати і про мову персонажів, яка є живою, насиченою просторіччям та розмовною лексикою. Саме через ці мовні елементи письменник вдається передати соціокультурне середовище, в якому розгортаються події, атмосферу маргіналізованих кварталів та психологічний стан своїх персонажів.

Висновки до третього розділу

Перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу художніх текстів, оскільки вони дозволяють адаптувати оригінальний зміст до мовних, культурних та ментальних особливостей цільової аудиторії. Вони не лише допомагають передати інформацію, але й зберегти художню цінність і стиль автора. У романі Ромена Гарі «Життя попереду» використано багатий арсенал лексичних і стилістичних засобів художньої виразності, таких як метафори, метонімії, епітети, порівняння, алегорії та символи, що створюють унікальний художній простір твору та передають складність внутрішнього світу персонажів. Якщо *прямий переклад* виявляється недостатнім або неефективним через структурні чи культурні відмінності, на допомогу приходять різноманітні трансформації. Наприклад, *конкретизація* полягає у виділенні специфічних властивостей чи деталей поняття, адаптуючи його до контексту. На противагу цьому, *генералізація*, навпаки, передбачає узагальнення або перехід від конкретного до загального, що допомагає уникнути непорозумінь або зайвої деталізації. Ще один важливий прийом — *лексична заміна*, яка полягає у заміні однієї лексичної одиниці на іншу, що не є її точним еквівалентом, але дозволяє зберегти смислове навантаження тексту.

Особливу увагу в процесі перекладу приділено передачі мовлення персонажів, яке в романі насичене *просторіччям*, *розмовною лексикою*, *жаргоном* та елементами *арго*. Таке мовне наповнення відображає соціальне походження, вік і життєвий досвід героїв, тому збереження цього колориту є важливим завданням перекладача. Для досягнення автентичності перекладач добирає відповідні українські лексеми, які відтворюють стилістичне та емоційне навантаження оригіналу, або ж створює нові мовні конструкції, наближені до живої української розмовної мови. Загалом, застосування перекладацьких трансформацій такого типу сприяє збереженню художньої цінності, стилістичної специфіки й культурної самобутності роману, водночас забезпечуючи його зрозумілість і естетичну прийнятність для українського читача.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та завдань під час виконання нашого дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Лексико-стилістичні особливості художнього тексту відіграють ключову роль у створенні його художньої цінності, адже вони формують індивідуальний стиль автора, передають емоції, характери персонажів та атмосферу твору. У художніх текстах використовуються різноманітні стилістичні засоби, такі як метафори, епітети, ідіоми, діалектизми, сленг, неологізми та авторські слова, які надають тексту виразності та оригінальності. Передача цих елементів у перекладі є однією з найскладніших задач, оскільки вони часто пов'язані з культурним контекстом та специфікою мови-оригіналу.

Для збереження стилістичної багатогранності перекладачі використовують різні методи, такі як калькування, конкретизація, генералізація або лексична заміна, які дозволяють адаптувати текст до іншої мовної реальності, не втрачаючи при цьому його смислового та емоційного навантаження. Не менш важливу роль у створенні художнього образу відіграють лексичні засоби, до яких належать синоніми, антоніми, пароніми, архаїзми, історизми, арго, просторіччя, терміни та загальноживана лексика. Саме завдяки добору слів з певним емоційним або стилістичним забарвленням автор формує особливу лексику твору, що передає настрій, соціальний статус персонажів, час та місце подій. Передача лексичних засобів у перекладі вимагає глибокого знання мовної системи обох мов та розуміння контексту, адже навіть незначна зміна лексичного значення може спотворити авторський задум. Тому перекладачі часто вдаються до ретельного добору лексичних відповідників, використовуючи контекстуальні синоніми, пояснювальні конструкції або заміну лексем, близьких за змістом, щоб максимально зберегти автентичність та емоційну цінність роману.

2. Переклад лексико-стилістичних особливостей є однією з найскладніших задач у перекладознавстві, оскільки вимагає не лише точного передавання змісту, але й збереження лексичних і стилістичних нюансів, емоційного забарвлення та

культурного контексту. Успішний переклад передбачає глибоке розуміння мови, культури та індивідуального стилю автора, а також вміння знаходити компроміси між буквальним і вільним перекладом. Важливим є збереження балансу між адекватністю перекладу та його природністю для цільової аудиторії.

3. Український переклад роману Ромена Гарі «Життя попереду» потребує ретельного підходу до відтворення лексико-стилістичних особливостей, щоб зберегти унікальний стиль автора та емоційну силу тексту. Одним із ключових аспектів є збереження простоти та емоційності мови, оскільки розповідь ведеться від імені дитини, і ця безпосередність є важливою для передачі атмосфери твору. Для цього перекладач використовують легку, природну українську мову, яка наближена до розмовної. Ще одним суттєвим елементом є передача розмовної лексики та сленгу, які є невід'ємною частиною оригіналу. В українському перекладі перекладач звертається до відповідних розмовних виразів і еквівалентів сленгу, щоб зберегти автентичність мови героїв і відобразити їхнє соціальне середовище. Перекладач підбирають українські аналоги, які зберігають глибину та образність оригіналу.

4. У романі Ромена Гарі «Життя попереду» стилістичні засоби відіграють визначальну роль у формуванні художнього простору, створенні емоційного забарвлення та вираженні світогляду персонажів. Особливість оповіді полягає в тому, що вона ведеться від імені дитини — Момо, що зумовлює лексико-стилістичний рівень тексту: проста синтаксична побудова, часте вживання розмовної лексики, вульгаризмів, арготизмів, сленгу, а також фонетичні відхилення, що відображають нестандартну вимову. Використання метафори, порівняння, символу надає тексту поетичності й допомагає передати глибокі філософські смисли, зокрема роздуми про життя, смерть, любов і самотність. Наприклад, метафори, пов'язані з образом мадам Розі або описом паризьського кварталу, посилюють експресивність та суб'єктивність сприйняття дитиною дійсності. Важливу роль відіграє іронія, що використовується як стилістичний прийом не лише для гумористичного ефекту, а й як засіб прихованої критики суспільства, несправедливості та байдужості. Усі зазначені стилістичні прийоми

разом створюють потужний емоційний ефект, залишаючи читачам простір для роздумів про важливі аспекти людського існування.

5. Контрасти між світом дорослих і дитячим сприйняттям, які є центральними в романі, передаються через відповідний підбір лексики та синтаксичних конструкцій. Це дозволяє підкреслити трагізм і водночас надію, що пронизують твір. Також важливим є збереження іронії та гумору, які допомагають збалансувати важкі теми роману. В українському перекладі використано мовні засоби, що дозволяють передати легковажність і жартівливість, не втрачаючи при цьому глибини тексту. Окрему увагу приділяється адаптації культурного контексту. Деякі реалії, специфічні для французької культури, замінюються на близькі за значенням українські еквіваленти, щоб зробити текст зрозумілим для українського читача, не порушуючи при цьому загального духу твору.

Таким чином, український переклад роману «Життя попереду» демонструє, що завдяки ретельному підходу до передачі лексико-стилістичних особливостей можна зберегти емоційну силу, автентичність і філософську глибину оригінального твору, зробивши його близьким і зрозумілим для цільової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андриєнко Т. П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. С. 13–18.
2. Анохіна Т. О. Корпусний лакунікон англословної та українськомовної картин світу : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2018. 588 с.
3. Алексєєв А. Я. Нариси з порівняльної стилістики французької мови. Вінниця : Нова книга, 2010. 451 с.
4. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: навчальний посібник К. : Видавничий центр “Академія”, 2006. 248 с.
5. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій : доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
6. Борисов В. А. Дискурс і текст: формально-змістові диференціації. *Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психологопедагогічні та методичні перспективи: матеріали III Всеукр. наук.- практ. конф.* Харків: НЮУ, 2016. С. 29–34
7. Бегма Ю. О. Комплексні перекладацькі трансформації в англоукраїнському художньому перекладі. *Science and Education a New Dimension*. 2016. № 80. С. 7–10.
8. Божко І. С. *Stylistique française* = Стилістика французької мови [Текст] : навчально-методичний посібник зі стилістики для студентів IV курсу. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 100 с.
9. Гарі Р. Життя попереду / Перекл. з фр. М. Марченко. Харків : Вид-во «Ранок» : «Фабула», 2018, С. 4-14
10. Грещук В. Мовна картина світу гуцулів крізь призму художньої мови. Прикарпатський вісник НТШ. Слово. *Івано-Франківськ: Івано-Франківський осередок Наукового Товариства ім. Шевченка*, 2019. С. 55– 62.
11. Гумовська І. М. Лексикологія та стилістика англійської мови [Текст] : консп. Лекцій. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 125 с.

12. Гунчик І., Хайчевська Т. *Lexicologie du français moderne* : навчальний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 132 с.
13. Давиденко А. Теоретико-Методологічні аспекти перекладу. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Київ : Вип. №27, 2013. С. 83 – 92.
14. Застровська С. О. Загальне поняття мовної особистості. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2011. № 6. Ч. 1. 753 с.
15. Зимомря М.І., Білоус О.М. Програми теоретичних курсів “Вступ до перекладознавства”; “Теорія та практика перекладу”. Кіровоград, 2001. 152 с.
16. Кальниченко О. А. Теорія перекладу. Харків : Вид-во НУА, Ч. 1, 2017. 64 с.
17. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.
18. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. [укр./англ.] : навч. посіб. для ВНЗ. Вінниця : Нова Книга, 2003. 605 с.
19. Ковтун О. В. Сленгізми та жаргонізми в сучасній українській прозі в аспекті перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*, 2017. Вип. 68. С. 11–16.
20. Кобякова І. К. Механізми перекладу складних речень як мінімальної одиниці перекладу в англійській мові. *The 4th International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science” (December 11-13, 2019)*. Sofia : Publishing House “ACCENT”, 2019. С. 412–420
21. Козак Т. Б. Особливості художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*, 2015. Вип. 51. С. 221–223.
22. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. 5-те вид., виправ. і допов. Вінниця : Нова Книга, 2017. 448 с.
23. Корунець І. Доместикація як засіб збагачення національних мов і літератур. *Український журнал іноземної літератури Всесвіт*. № 5/6. 2012. URL:

11.02.2025)

24. Коломієць І. І. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії: словник-довідник. 4-те вид., переробл. і допов. — Умань : Візаві, 2017. — 248 с.
25. Коломієць Л. В. Еволюція напрямів в англо-українському поетичному перекладі кінця ХІХ початку ХХ століття.: автореф. дис. ...док. філолог. наук: 10.02.16. Київ, 2006. 41 с..
26. Крючков Г. Г. Поглиблений курс французької мови : підручник. К. : Вища школа, 2002. 145 с.
27. Кириленко К. І., Сухаревська В. І. Теорія і практика перекладу (французька мова) : навч. посіб. Вінниця : НОВА КНИГА, 2003. 148 с.
28. Матузкова О. П., Гринько О. С., Горбатюк Н. О. Стратегії та аналіз в усному та письмовому перекладі : метод. посіб. Одес. нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2020. 67 с.
29. Муратова В. Ф. Феномен ідіолекту та проблема його перекладу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Сер. : Філологічні науки. Кн. 3, 2014. С. 119–122.
30. Мельник В. І., Прядко І. А. Практикум з лексикології французької мови. Посібник до теор. курсу «Лексикологія франц. мови». К. : Вид. центр КНЛУ, 2007. 154 с.
31. Музейник І. В. Лексикологія сучасної французької мови. Навчально-методичний посібник. Харків : ХНУ В. Н. Каразіна, 2006. 174 с.
32. Практикум з французької мови для студентів початкового рівня володіння іноземною мовою / уклад.: В. Ф. Снежкіна, Н. В. Халупська. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 176 с.
33. Панченко І. В. Стилїстика французької мови. Тропи. Метод. рекомендації до курсу «Стилїстика основної іноземної мови» для самостійної роботи здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра спец. 035 Філологія спеціалізації 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 48 с.

34. Смушинська І. В. *Lexicologie française. Manuel: Французька лексикологія (Навчальний посібник)*. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 600 с.
35. Сухова А. В. Метафора як основа естетичної цінності художнього тексту (на матеріалі англomовної новели). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Іноземна філологія. 2018. Вип. 87. С. 129–134.
36. Теорія та практика перекладу (французька мова): навчальний посібник. укладач канд. філол. наук Н. А. Потреба. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2018. 154 с.
37. Фоміна Л. В. Методичні рекомендації з дисципліни «Особливості перекладу художніх творів» для студентів заочно-дистанційної освіти спеціальності «Переклад» / Упоряд.: Л. В. Фоміна. Д. : Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2015. 164 с.
38. Федорова Л. О. Усна комунікація і переклад: навчальний посібник. К. : Вид. центр КДЛУ, 2000. 92 с.
39. Художній переклад. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври / ред. А. Волков, 2001. 634 с.
40. Чередниченко О. І. Теорія і практика перекладу. К. : Либідь, 2005. 370 с.
41. Чередниченко О. І., Коваль Я. Г. Теорія і практика перекладу. Французька мова : підручник. К. : Либідь, 1995. 320 с.
42. Ablayrolles J. F. *La néologie en français contemporain : examen du concept et analyse de productions néologiques récentes*. Paris : H. Champion, 2000. P. 77-78.
43. Balli Ch. *Traité de stylistique française*. URL: <https://pdfcoffee.com/charles-bally-traite-de-stylistique-franaise-vol-1pdf-pdf-free.html> (дата звернення: 11.02.2025)
44. Chansou M. *L'aménagement lexical en France pendant la période contemporaine (1950-1994). Etude de sociolinguistique*. Paris : Champion, 2014. P. 114-118.
45. *Essai de stylistique contrastive (français-russe-ukrainien-espagnol-anglais) [Текст] / Anatole Alexéyève = Нариси з порівняльної стилістики французької мови*. Vinnytsia : Nova Knyha, 2010. 456 с.
46. Harvey M. *A beginner's course in legal translation: the case of culture-bound terms. La traduction juridique : histoire, théorie(s) et pratique*. Berne : ASTTI/ETI, 2000. P. 357–369.

47. LE FRANÇAIS. Навчальний посібник з французької мови для студентів вищих навчальних закладів / укладач В.Ю. Литвиненко. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «ОМІДА», 2017. 161 с.
48. Nazarenko O. V. Stylistic and Expressive Peculiarities of the Contemporary English Dystopian Discourse (based on the novels “The Hunger Games” by Suzanne Collins). *Філологічні трактати*, 2017. Т.9, №4. Р. 67–71.
49. Vinay, J.-P., Darbelnet, J. Stylistique comparée du français et de l’anglais : méthode de traduction. Paris : Didier ; Montréal : Beauchemin, 1958. 332 с.
50. Wright. D. Using word n-grams to identify authors and idiolects: A corpus approach to a forensic linguistic problem. *International Journal of Corpus Linguistics*. Vol. 22. No. 2. Р. 212-241.

СПИСОК ЛЕКСИГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

51. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
52. Dico 2 Rue: Le dictionnaire des mots et expressions d’argot français. URL: <http://www.dico2rue.com/>
3. Larousse. URL: <http://www.larousse.fr/>
53. Larousse: Французько-український словник. Українсько-французький словник [Текст] = Larousse Français-Ukrainien dictionnaire. К. : Ірпінь: Перун, 2011. 1504 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

54. Romain Gary (Émile Agar) «La vie devant soi». URL: <https://www.scribd.com/document/764211514/Gary-Romain-La-Vie-Devant-Soi>
55. Р. Гарі. Життя попереду. Роман / Пер.з фр. М.Марченко. Харків: Вид-во «Ранок»: «Фабула», 2018. 240 с.

RÉSUMÉ

La recherche est consacrée à l'analyse des particularités lexicales et stylistiques du roman de Romain Gary « La Vie devant soi » et aux moyens de leur reproduction dans la traduction ukrainienne. L'actualité de ce travail est due à l'importance croissante de la traduction littéraire en tant qu'instrument d'un dialogue interculturel et à la nécessité de préserver le style de l'auteur lors de l'adaptation d'une œuvre littéraire. Le roman de Romain Gary, écrit du point de vue d'un jeune héros et utilisant des expressions familières, des dialectismes et un vocabulaire riche en émotions, représente un défi particulier pour le traducteur, ce qui explique l'intérêt scientifique pour cette œuvre littéraire et sa traduction en ukrainien.

La recherche a pour son objet d'étude le style individuel de Romain Gary, qui se manifeste dans les moyens lexico-stylistiques du roman, alors que son sujet représente la spécificité de la transmission de ces moyens dans la traduction ukrainienne de M. Marchenko.

L'objectif de ce travail est d'identifier les principales caractéristiques lexicales et stylistiques de l'original, d'analyser les techniques utilisées pour les traduire et évaluer l'adéquation de la transmission de l'effet artistique. Pour atteindre cet objectif, nous nous sommes fixé pour tâche de systématiser les approches théoriques de l'analyse du style littéraire d'auteur et de la traduction, d'identifier les moyens lexicaux et stylistiques dans l'original, d'étudier les techniques utilisées pour les reproduire en ukrainien et de déterminer le degré de préservation de la composante émotionnelle et imagée.

La traduction des particularités lexicales et stylistiques est l'une des tâches les plus difficiles de la traductologie. Elle exige une transmission précise du contenu, de la charge émotionnelle et du sous-entendu culturel caché. Une traduction réussie repose sur une connaissance approfondie de la langue, de la culture, du style de l'auteur et sur la capacité du traducteur à trouver le juste équilibre entre une reproduction littérale et une reproduction libre. Il est important que la traduction sonne naturellement et soit adaptée au public cible.

Ces principes sont particulièrement pertinents dans le cas de la traduction ukrainienne du roman de Romain Gary « La Vie devant soi ». L'œuvre exige une approche attentive à la transmission des moyens lexicaux et stylistiques, car il est très important de préserver le style, l'authenticité et la profondeur émotionnelle de l'original. Le récit est raconté du point de vue d'un enfant, le langage doit donc être simple, émotionnel et naturel. Le traducteur utilise une langue facile et familière, en adaptant l'argot et le vocabulaire simple aux réalités ukrainiennes. Cela permet de retranscrire la vivacité du langage des personnages et le contexte social de l'œuvre.

La traduction ukrainienne utilise des moyens linguistiques bien choisis qui permettent de conserver à la fois la légèreté et la profondeur. Le contexte culturel est adapté : les réalités françaises sont souvent remplacées par des analogies ukrainiennes proches, ce qui permet de mieux transmettre le contenu au lecteur ukrainien.

Ainsi, la traduction ukrainienne du roman « La vie devant soi » démontre que grâce à une analyse minutieuse et à une approche compétente des particularités lexicales et stylistiques, il est possible de conserver la force émotionnelle, l'authenticité et la profondeur philosophique de l'original, en le rendant proche, compréhensible et émouvant pour le public ukrainien.

Les résultats de l'étude nous ont permis de conclure que le style individuel et personnel de Romain Gary repose sur la combinaison du réalisme social et d'un langage subjectif expressif, ce qui exige du traducteur une certaine souplesse dans le choix des équivalents lexicaux. La traduction ukrainienne compense en partie les pertes liées à l'absence d'équivalent direct de l'unité lexicale française, grâce à l'utilisation d'un vocabulaire familier et à des simplifications syntaxiques. Les moyens les plus efficaces se sont avérés être le remplacement contextuel et la compensation.

Mots clés : traduction littéraire, particularités lexicales et stylistiques, Romain Gary, traduction ukrainienne, techniques de traduction, compensation.